Europadomstolens domar — andra kvartalet 2004

Av f.d. justitierådet HANS DANELIUS

Europadomstolen har under andra kvartalet 2004 meddelat följande domar:[1]

1.Rivas mot Frankrike (dom 1.4.2004)
Fråga om omänsklig eller förnedrande behandling (artikel 3 i konventionen)
Rivas, som var 17 år gammal, arresterades i Nya Kaledonien som misstänkt för inbrott. Han fick efter arresteringen fysiska skador som nödvändiggjorde kirurgisk behandling och hävdade att dessa åstadkommits genom att polisen misshandlat honom. En polisinspektör medgav att han slagit Rivas men påstod att han handlat i självförsvar, eftersom Rivas hade försökt avvika och hade hotat honom. En brottmålsdomstol fann polisinspektören skyldig till misshandel, men domen upphävdes av appellationsdomstolen, som godtog invändningen att polisinspektören handlat i självförsvar.

Europadomstolen noterade att Rivas hade varit liten till växten, att han inte varit känd för att vara våldsam, att brottmålsdomstolen hade funnit polisinspektören skyldig till misshandel och att polisinspektören var känd för att tidigare ha brukat våld. Europadomstolen var inte övertygad om att det varit nödvändigt att slå Rivas för att hindra honom att rymma eller för att avvärja ett hot från hans sida. Eftersom franska regeringen inte visat att användning av våld varit nödvändig och Rivas hade åsamkats allvarligt kroppsligt och själsligt lidande, konkluderade Europadomstolen att han utsatts för omänsklig och förnedrande behandling i strid med artikel 3 i konventionen.

[1]I denna artikel används följande förkortade beteckningar: *Konventionen* = Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, *Europadomstolen* = Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna. I artikeln behandlas inte avgöranden som endast innefattar en bekräftelse av tidigare rättspraxis eller som uteslutande gäller bevisfrågor eller innefattar en skälighetsbedömning t.ex. av tid för häktning eller domstolsförfarande. Tidigare kvartalsöversikter har varit införda i SvJT 1995–2004, senast i 2004 s. 368 ff. — De viktigaste av de nu refererade domarna kommer att publiceras i Europadomstolens domssamling European Court of Human Rights, Reports of Judgments and Decisions, men samtliga domar är redan nu tillgängliga på internet under webnamnet *http://www.echr.coe.int*.

2.Mehdi Zana mot Turkiet (dom 6.4.2004)

Fråga om yttrandefrihet (artikel 10 i konventionen)

Mehdi Zana åtalades för yttranden han gjort vid en presskonferens i Europaparlamentet och inför Europaparlamentets underkommission för mänskliga rättigheter. Han hade vid dessa tillfällen talat om sin kamp för erkännande av kurdernas rättigheter i Turkiet och fördömt de turkiska myndigheternas handlande i sydöstra Turkiet, vilket innefattade förstörande av byar och våld mot den kurdiska befolkningen. För sina uttalanden dömdes Mehdi Zana till fyra års fängelse, ett straff som senare ändrades till två års fängelse.

Europadomstolen konstaterade att Mehdi Zana hade straffats för politiska tal, som inte hade innefattat uppmaningar till våld. Bestraffningen utgjorde under sådana omständigheter ett brott mot Mehdi Zanas genom artikel 10 i konventionen skyddade yttrandefrihet.

3.Ahmet Özkan m.fl. mot Turkiet (dom 6.4.2004)

Frågor om rätten till liv (artikel 2 i konventionen) omänsklig eller förnedrande behandling (artikel 3 i konventionen), rätten till personlig frihet (artikel 5 i konventionen) och rätten till respekt för privatliv och hem (artikel 8 i konventionen)

Målet gällde händelser i februari 1993, då säkerhetsstyrkor under sökande efter PKK-medlemmar attackerade en by i sydöstra Turkiet. Skottlossning hade förekommit, varvid ett antal personer hade dödats eller skadats. Hus hade bränts och flertalet män i byn hade fängslats. Efter utredning av dessa händelser fann Europadomstolen bl.a. följande.

Säkerhetsstyrkorna kunde ha haft skäl att öppna eld efter att själva ha blivit beskjutna. Rätten till liv (artikel 2 i konventionen) hade därför inte kränkts genom de dödsfall som inträffat till följd av skottlossningen. Däremot hade säkerhetsstyrkorna kränkt rätten till liv genom att inte i efterhand undersöka om det fanns offer bland civilbefolkningen och utreda omständigheterna kring två personers död.

Säkerhetsstyrkorna hade inte gjort sig skyldiga till omänsklig eller förnedrande behandling (artikel 3 i konventionen) genom att göra en razzia i byn och samla befolkningen på byns torg men däremot genom att tvinga männen att ligga på marken med ansiktet nere i gyttjan och genom att slå och sparka dem. Likaså hade det förekommit omänsklig och förnedrande behandling på grund av de förhållanden under vilka flera av männen därefter hållits fängslade.

Rätten till personlig frihet (artikel 5 i konventionen) hade kränkts bl.a. på grund av att det saknats register över frihetsberövandena och rätten till respekt för privatliv och hem (artikel 8 i konventionen) genom att säkerhetsstyrkorna förstört ett antal hus i byn.

4.Assanidze mot Georgien (dom 8.4.2004)
Frågor om rätten till personlig frihet (artikel 5:1 i konventionen) och rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen)
Assanidze var tidigare borgmästare i Batumi i den adzjariska autonoma republiken i Georgien och tillika tidigare medlem av det adzjariska regeringsrådet. Han dömdes 1994 för ekonomisk brottslighet till ett fängelsestraff men benådades i oktober 1999. Trots benådningen blev han kvar i fängelse, och han åtalades i december 1999 för människorov. Efter att i oktober 2000 ha dömts för detta brott till ett nytt fängelsestraff, frikändes han i januari 2001 av Georgiens högsta domstol. Mer än tre år senare, när Europadomstolen meddelade sin dom, var Assanidze fortfarande fängslad.

Europadomstolen konstaterade att Georgien hade ratificerat konventionen utan att göra något förbehåll med avseende på den adzjariska autonoma republiken och utan att hänvisa till svårigheterna att utöva jurisdiktion över detta område. Det var ostridigt att den adzjariska autonoma republiken var en del av Georgien. Den autonoma republiken hade inte några separatistiska ambitioner och ingen annan stat utövade jurisdiktion över dess område. De centrala myndigheterna i Georgien hade visserligen sökt förmå de adzjariska myndigheterna att rätta sig efter Högsta domstolens dom och frige Assanidze, men det var ändå staten Georgien som enligt konventionen var ansvarig för det fortsatta frihetsberövandet.

Europadomstolen fann vidare att det saknades laglig grund för Assanidzes frihetsberövande efter det att han frikänts av Georgiens högsta domstol. Artikel 5:1 i konventionen hade därför kränkts. Därtill kom att rätten enligt artikel 6:1 i konventionen till en rättvis rättegång, för att inte bli illusorisk, förutsatte att en frikännande dom respekterades och verkställdes. Eftersom så inte hade skett i detta fall, förelåg det också ett brott mot artikel 6:1. Utöver konstaterandet av brott mot dessa bestämmelser förklarade Europadomstolen i sitt domslut att det ålåg Georgien att se till att Assanidze skyndsamt frigavs.

5.Weh mot Österrike (dom 8.4.2004)
Fråga om rätten att inte anklaga sig själv (artikel 6:1 i konventionen)
En lokal myndighet i Bregenz konstaterade att en bil som tillhörde Weh hade körts för fort och begärde att Weh skulle upplysa om vem som hade kört bilen vid det aktuella tillfället. Weh uppgav ett namn men inte någon fullständig adress och dömdes för detta till böter.

Vid Europadomstolen hävdade Weh att kravet på att han skulle ange förarens identitet stred mot hans rätt enligt artikel 6:1 i konventionen att iaktta tystnad och att inte belasta sig själv.

Europadomstolen konstaterade att Weh hade straffats för att han lämnat ofullständiga uppgifter om vem som kört hans bil vid ett visst tillfälle. Han hade inte gjort gällande att det var han själv som kört bi-

len, och det fanns ingen anklagelse mot honom för fortkörning. Under sådana förhållanden var sambandet mellan skyldigheten att lämna uppgifter och ett eventuellt framtida åtal mot honom för fortkörning alltför avlägset och hypotetiskt för att Weh skulle anses ha förelagts att lämna för honom själv belastande uppgifter. Konklusionen, som antogs med 4 röster mot 3, blev att artikel 6:1 i konventionen inte hade kränkts.

6.Özalp m.fl. mot Turkiet (dom 8.4.2004)

Frågor om rätten till liv (artikel 2 i konventionen) och rätten till ett effektivt rättsmedel (artikel 13 i konventionen)

Klagandena var hustru och barn till den avlidne Cavit Özalp.

Den 24 augusti 1995 arresterades Cavit Özalp i sydöstra Turkiet av gendarmer. Han misstänktes för att vara medlem av PKK och för att ha hjälpt denna organisation. Turkiska regeringen uppgav i målet att han vid förhör hade erkänt att han försett PKK-terrorister med husrum, mat och militär utrustning och att han hjälpt dem bygga ett skyddsrum.

Enligt vad turkiska regeringen vidare uppgav hade Cavit Özalp talat om för gendarmerna var ett visst skyddsrum var beläget. Gendarmerna hade vid besök på platsen uppmanat honom att öppna skyddsrummet. Gendarmerna hade själva tagit skydd på betryggande avstånd. Eftersom skyddsrummet var minerat, hade Cavit Özalp, när han försökte bereda sig tillträde till det, dödats genom en explosion.

Europadomstolen konstaterade att gendarmerna måste ha varit medvetna om de risker som var förbundna med ett försök att bereda sig tillträde till skyddsrummet, eftersom de vidtagit åtgärder för att skydda sig själva. De hade samtidigt förmått Cavit Özalp att öppna skyddsrummet utan att vidta några åtgärder för att skydda honom. Europadomstolen fann att de härigenom hade kränkt hans rätt till liv enligt artikel 2 i konventionen. Vidare hade de turkiska myndigheterna inte gjort en effektiv undersökning av omständigheterna kring Cavit Özalps död, varför artikel 2 i konventionen kränkts även i detta hänseende.

Genom bristerna i utredningen och på grund av myndigheternas vägran att ge klagandena tillgång till bl.a. rapporter om hans arrestering och om obduktionen av hans kropp hade de enligt Europadomstolens bedömning inte fått tillgång till ett effektivt rättsmedel som kunde ha gett dem möjligheter att få skadestånd. Slutsatsen blev därför att även artikel 13 i konventionen hade kränkts.

7.Haase mot Tyskland (dom 8.4.2004)

Fråga om rätten till respekt för familjeliv (artikel 8 i konventionen)

Cornelia och Josef Haase var äkta makar. Cornelia hade tolv barn, varav sju var födda i ett tidigare äktenskap. Efter skilsmässa 1993 fick hon vårdnaden om tre av dessa barn. Hon gifte sig 1994 med Josef

och fick med honom fem barn, födda 1995, 1998, 2000, 2001 och 2003.

Med anledning av en rapport om förhållandena i familjen Haase beslöt distriktsdomstolen i Münster i december 2001 — utan att ha hört föräldrarna eller barnen — att interimistiskt beröva makarna Haase vårdnaden om sju barn. Domstolen förbjöd allt umgänge mellan makarna Haase och dessa barn. Sex av dem hämtades direkt från sina skolor, sin förskola eller sitt hem och placerades i fosterhem. Det yngsta barnet, som bara var sju dagar gammalt, fördes från födelseklinikен direkt till ett fosterhem. Makarna Haase fick inte veta var fosterhemmen var belägna. I mars 2002 avslog appellationsdomstolen i Hamm makarna Haases överklagande av distriktsdomstolens beslut.

I juni 2002 upphävde Författningsdomstolen beslutet att beröva makarna Haase vårdnaden om barnen och återförvisade målet till distriktsdomstolen. Författningsdomstolen ifrågasatte om domstolarna hade tillräckligt beaktat makarna Haases rättigheter och proportionalitetsprincipen. Dessutom hade domstolarna enligt Författningsdomstolens mening inte klarlagt om det verkligen fanns en risk för att barnen skulle ta skada om de stannade kvar hos makarna Haase.

I mars 2003 beslöt distriktsdomstolen på nytt att makarna Haase inte skulle ha vårdnaden om de sju barnen. Domstolen förbjöd Cornelia att ha kontakt med tre av de fyra äldsta barnen fram till utgången av år 2004 och med den äldste sonen intill dess denne uppnådde myndighetsåldern.

Europadomstolen ansåg att det inte hade funnits tillräckliga skäl för att utan hörande av makarna Haase interimistiskt beröva dem vårdnaden om barnen. Att dessutom föra bort barnen från skolor, förskola eller hem och placera dem i fosterhem, om vilka makarna Haase inte fick någon kännedom, och att förbjuda kontakt mellan barnen och deras föräldrar framstod inte som proportionerliga och nödvändiga åtgärder.

En särskilt hänsynslös åtgärd var det enligt Europadomstolens uppfattning att föra ett nyfött barn direkt från sjukhuset till ett fosterhem. Detta var en traumatisk upplevelse för barnets mor, vars kroppsliga och själsliga hälsa kunde bli lidande. Barnet berövades sin naturliga kontakt med modern, och fadern fick inte tillfälle till nära kontakt med sin nyfödda dotter. Europadomstolen fann att det inte visats föreligga några speciella omständigheter som gjorde denna drastiska åtgärd berättigad.

Europadomstolen fäste också vikt vid att makarna Haase inte hade tillåtits medverka i den process som lett fram till de för dem och barnen ingripande besluten samt vid att dessa beslut riskerade att få bestående följder för relationerna inom familjen. Slutsatsen blev att de åtgärder som vidtagits inte hade varit nödvändiga i ett demokratiskt samhälle och att den i artikel 8 i konventionen skyddade rätten till respekt för familjelivet hade kränkts.

8.Amihalachioaie mot Moldova (dom 20.4.2004)
Fråga om yttrandefrihet (artikel 10 i konventionen)
I februari 2000 förklarade den moldaviska författningsdomstolen att de lagbestämmelser som gjorde medlemskap i det moldaviska juristsamfundet obligatoriskt för moldaviska jurister stred mot författningen. Amihalachioaie, som var ordförande i juristsamfundet, kritiserade detta beslut i en tidskriftsintervju. Författningsdomstolen fann att Amihalachioaie härigenom hade brustit i respekt för domstolen och dömde honom till böter. Bestraffningen grundade sig på att han i intervjun uttalat att Författningsdomstolens avgörande skulle skapa kaos i juristvärlden och att det kunde ifrågasättas om Författningsdomstolen själv var författningsenlig.

Europadomstolen framhöll att Amihalachioaies uttalanden hade gällt en kontroversiell fråga av allmänt intresse och att hans kritik hade riktats mot ett avgörande av Författningsdomstolen. Även om uttalandena kunde anses visa på en viss brist på respekt för Författningsdomstolen, var de inte kränkande för domstolens ledamöter. Det bötesbelopp som ådömts Amihalachioaie var visserligen inte högt men låg ändå nära det maximum som lagligen kunde utdömas, vilket visade att Författningsdomstolen avsett att ålägga honom ett strängt straff. Europadomstolen konkluderade att Amihalachioaie hade handlat inom yttrandefrihetens gränser och att artikel 10 i konventionen hade kränkts.

9.Bulena mot Tjeckiska republiken (dom 20.4.2004)
Fråga om rätten till domstolsprövning (artikel 6:1 i konventionen)
Bulena försattes i konkurs genom beslut av kommundomstolen i Prag. Han överklagade beslutet till appellationsdomstolen i Prag, som avslog överklagandet. Han anförde därefter författningsbesvär mot ”beslutet av kommundomstolen i Prag, vilket fastställts av appellationsdomstolen i Prag”. Författningsdomstolen avslog besvären med hänvisning till att de hade riktats mot kommundomstolens beslut och inte, som bort ske, mot appellationsdomstolens beslut.

Europadomstolen konstaterade att syftet med Bulenas författningsbesvär hade framgått tydligt av den formulering han använt. Han hade hänvisat till ett beslut i första instans som hade fastställts efter överklagande. Han hade nämnt appellationsdomstolens beslut och bifogat en kopia av detta beslut. Det hade varit fullt möjligt för Författningsdomstolen att pröva besvären i sak. Europadomstolen fann att Bulena genom Författningsdomstolens formalistiska tolkning av en procedurregel hade berövats sin rätt till prövning i denna domstol och att detta utgjorde ett brott mot artikel 6:1 i konventionen.

10.Vadalà mot Italien (dom 20.4.2004)
11.Neroni mot Italien (dom 22.4.2004)
Frågor om rätten till respekt för korrespondens (artikel 8 i konventionen), rätten till ett effektivt rättsmedel (artikel 13 i konventionen), rätten till egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet) och rätten till rörelsefrihet (artikel 2 i protokoll nr 4)
Sedan Vadalàs bolag försatts i konkurs, överlämnades all hans korrespondens till konkursförvaltaren. Vadalà förbjöds dessutom att lämna sin bosättningsort under konkursförfarandet, vilket pågick i över sexton år.

För Neroni var omständigheterna likartade. I hans fall hade konkursen pågått i över nitton år, och han hade under denna tid varit underkastad motsvarande restriktioner i fråga om sin korrespondens och rörelsefrihet.

Under hänvisning till målet Luordo mot Italien (SvJT 2003 s. 1009 f.) fann Europadomstolen att Vadalàs och Neronis rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för sin korrespondens och enligt artikel 2 i protokoll nr 4 till rörelsefrihet hade kränkts. I fråga om Neroni ansåg Europadomstolen dessutom att egendomsskyddet i artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen hade kränkts och att Neroni inte åtnjutit sin rätt enligt artikel 13 i konventionen till ett effektivt rättsmedel.

12.Surugiu mot Rumänien (dom 20.4.2004)
Fråga om rätten till respekt för hem (artikel 8 i konventionen)
Surugiu bodde i ett hus på mark som tillhörde ett av honom ägt bolag. Trots detta hade en lokal myndighet förklarat en annan person, M.O., vara ägare till den del av marken där Surugius hus befann sig. Detta ledde till långvariga konflikter mellan Surugiu och M.O. och till att Surugiu tvingades lämna sitt hus. Vid flera tillfällen begärde Surugiu att myndigheterna skulle ingripa mot M.O., men hans försök att hävda sin rätt var fruktlösa.

I oktober 1999 upphävde en rumänsk domstol det beslut varigenom den lokala myndigheten hade gett M.O. rätt till marken. Först i oktober 2000 kunde emellertid Surugiu återvända till sitt hem.

Europadomstolen konstaterade att det under en tid av fem och ett halvt år fortlöpande hade gjorts ingrepp i Surugius rätt till respekt för sitt hem och att myndigheterna inte skyddat hans rätt trots att denna grundade sig på tydliga domstolsavgöranden. Inte ens när den rätt som den lokala myndigheten tillerkänt M.O. hade underkänts av domstol hade myndigheterna handlat snabbt för att återställa Surugius besittning. Sammantaget fann Europadomstolen att myndigheterna genom att under lång tid försumma skyddet av hans rätt hade kränkt artikel 8 i konventionen.

13.Mamaç m.fl. mot Turkiet (dom 20.4.2004)
14.Sarikaya mot Turkiet (dom 22.4.2004)
Frågor om rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen) och rätten att försvara sig (artikel 6:3 c) i konventionen)
Klagandena i dessa mål hade hållits i polishäkte under perioder mellan 11 och 20 dagar och under denna tid inte haft tillgång till en försvarare. Europadomstolen fann emellertid att detta med hänsyn till omständigheterna inte hade skadat deras försvar i det fortsatta rättsliga förfarandet och att därför artikel 6:1 och artikel 6:3 c) i konventionen inte hade kränkts.

15.Radovanovic mot Österrike (dom 22.4.2004)
Fråga om rätten till respekt för privatliv och familjeliv (artikel 8 i konventionen)
Radovanovic var medborgare i Jugoslavien (sedermera Serbien och Montenegro). Han föddes 1979 i Österrike, där hans föräldrar var bosatta, men flyttade som barn till Jugoslavien, där han gick i skola under några år. Vid tio års ålder flyttade han tillbaka till sina föräldrar och sin syster i Österrike, där han fick fortsatt skolutbildning och därefter yrkesutbildning. År 1993 fick han permanent uppehållstillstånd i Österrike.

År 1997 dömdes han av österrikisk domstol för grovt rån och inbrottsstöld till 30 månaders fängelse, varav 24 månader villkorligt. Med anledning av domen drogs hans uppehållstillstånd in, och när han hade avtjänat sitt fängelsestraff, utvisades han till Jugoslavien.

Europadomstolen konstaterade att Radovanovic hade begått allvarliga brott men att han hade varit ung när brotten begicks och att fängelsestraffet till största delen hade varit villkorligt. Europadomstolen fann inte skäl att tro att han utgjorde ett allvarligt hot mot allmän ordning.

Europadomstolen fann vidare att Radovanovic med hänsyn till att han fått sin huvudsakliga utbildning i Österrike, till att hans närmaste anhöriga bodde där och till att han hade fått permanent uppehållstillstånd i Österrike, hade starkare band med detta land än med Serbien och Montenegro, där han inte längre hade några nära anhöriga. Europadomstolen ansåg att de österrikiska myndigheterna genom att ålägga honom ett icke tidsbegränsat förbud att bo i Österrike hade på ett oproportionerligt sätt inkräktat på hans rätt till respekt för privatliv och familjeliv. Slutsatsen blev att artikel 8 i konventionen härigenom hade kränkts.

16.Angelov mot Bulgarien (dom 22.4.2004)
Fråga om rätten till egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet)
Angelov dömdes 1975 till fängelse för ett mord som han skulle ha begått 1943. Han ansåg att detta var en politisk dom och begärde efter den kommunistiska regimens fall att den skulle upphävas. Högsta

domstolen fann att brottet hade varit preskriberat vid den tid då Angelov åtalades och undanröjde domen på denna grund. Genom domstolsbeslut i mars 1996 tillerkändes Angelov skadestånd, vilket dock inte utbetalades till honom förrän i juli 1998. Under tiden mellan mars 1996 och juli 1998 hade penningvärdet i Bulgarien fallit kraftigt.

Europadomstolen fann att myndigheterna genom att inte utbetala skadeståndet hade förvägrat Angelov hans rätt under en tid av omkring två år. Eftersom det under denna tid inträtt en försämring av penningvärdet, som inte kompenserades genom dröjsmålsränta, hade han genom myndigheternas beteende åsamkats en egendomsförlust i strid med artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen.

17.Cianetti mot Italien (dom 22.4.2004)

Fråga om opartisk domstol (artikel 6:1 i konventionen)

Cianetti var ordförande i en kommitté, som bedömde sökande till administrativa tjänster vid universitetet i Perugia. Han åtalades för tjänstemissbruk och förfalskning med anledning av åtgärder han vidtagit för att gynna en sökande till en viss tjänst. På yrkande av åklagare beslöt domstolen i Perugia att temporärt suspendera Cianetti från hans tjänstgöring i kommittén. Senare dömdes han av samma domstol till ett fängelsestraff.

Vid Europadomstolen gjorde Cianetti gällande att tre domare som funnit honom skyldig till brott inte hade varit opartiska eftersom de tidigare hade beslutat att suspendera honom från tjänstgöring.

Europadomstolen fann ingen anledning att ifrågasätta de tre domarnas personliga opartiskhet (subjektiv opartiskhet) men prövade därefter om det hade funnits objektiva skäl för Cianetti att betvivla deras opartiskhet (objektiv opartiskhet). Europadomstolen konstaterade att domstolen vid beslutet om suspendering från tjänstgöring endast behövt göra en summarisk bedömning av misstankarna mot Cianetti och att de alltså inte haft att ta ställning till om bevisningen var tillräcklig för en fällande dom. Emellertid var beslutet om suspension formulerat så att det kunde tyda på att domstolen funnit det bevisat att brott hade begåtts. Med hänsyn till suspensionsbeslutets utformning hade Cianetti haft legitima skäl att ifrågasätta de tre domarnas opartiskhet. Europadomstolen konkluderade således att artikel 6:1 i konventionen hade kränkts.

18.Maat mot Frankrike (dom 27.4.2004)

Frågor om rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen) och rätten att försvara sig (artikel 6:3 c) i konventionen)

Maat dömdes i sin frånvaro för bedrägeri till 18 månaders fängelse och till att betala en miljon francs i böter. Han begärde att denna dom skulle undanröjas och var närvarande vid den förhandling som därefter hölls vid brottmålsdomstolen i Grenoble. Denna domstol ogillade hans yrkande och fastställde utevarodomen. Samtidigt beslöt

domstolen att Maat skulle häktas. Maat överklagade brottmålsdomstolens dom till appellationsdomstolen som avvisade överklagandet på grund av att Maat inte rättat sig efter häktningsbeslutet genom att träda i häkte.

I anslutning till tidigare rättspraxis (bl.a. Khalfaoui mot Frankrike, SvJT 2000 s. 88 f.) fann Europadomstolen att kravet på att Maat skulle underkasta sig ett frihetsberövande som villkor för att han skulle få sitt överklagande prövat var en oproportionerlig inskränkning i hans rätt till domstolsprövning som stred mot artikel 6:1 i konventionen. Eftersom överklagandet avvisats, hade det inte heller varit möjligt för Maats försvarare att uppträda och föra Maats talan inför appellationsdomstolen, vilket Europadomstolen bedömde som ett brott mot hans rätt enligt artikel 6:3 c) i konventionen att försvara sig genom rättegångsbiträde.

19.Doerga mot Nederländerna (dom 27.4.2004)

Fråga om rätten till respekt för privatliv och korrespondens (artikel 8 i konventionen)

I januari 1995 uppkom misstankar om att Doerga, som var intagen i fängelse, hade osant uppgett för polisen att tre namngivna fångar planerade en rymning med tagande av gisslan. Med anledning härav avlyssnades Doergas telefonsamtal, vilka också spelades in på band. De inspelade samtalen användes senare i utredningen av ett bombdåd som ägt rum den 3 oktober 1995 och i vilket Doerga misstänktes ha varit inblandad. Genom en dom, som bl.a. grundade sig på ett av de inspelade samtalen, dömdes Doerga för medverkan i bombdådet till ett långt fängelsestraff.

Vid Europadomstolen klagade Doerga över att hans rätt enligt artikel 8 i konventionen hade kränkts genom att hans telefonsamtal hade avlyssnats och spelats in samt genom att inspelningarna hade bevarats och använts för annat än sitt ursprungliga ändamål.

Europadomstolen framhöll att det kunde finnas godtagbara skäl för att övervaka fångars kontakter med yttervärlden och att sådan övervakning kunde inbegripa kontroll av deras telefonsamtal. Emellertid hade reglerna i Nederländerna för sådan övervakning inte varit tillräckligt tydliga och detaljerade för att ge Doerga skydd mot godtyckliga åtgärder. Europadomstolen konkluderade därför att hans rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för privatliv och korrespondens hade kränkts.

20.Gorraiz Lizarraga m.fl. mot Spanien (dom 27.4.2004)

Fråga om rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen)

Klagande var fem spanska medborgare bosatta i Itoiz i provinsen Navarra samt en förening i vilken de var medlemmar. Klagandena vände sig till domstol för att söka förhindra ett dammbygge som skulle leda till att tre naturreservat och flera byar, varibland Itoiz, översvämmades

och förstördes. Den dom som meddelades innebar att dammbygget skulle bli av mindre omfattning än enligt tidigare planer.

I juni 1996 antog emellertid det regionala parlamentet en lag som ändrade reglerna om naturreservat på ett sådant sätt att det enligt klagandenas bedömning blev möjligt för myndigheterna att fullfölja de ursprungliga planerna på dammbygget. En av klagandena (föreningen) väckte talan om lagens förenlighet med konstitutionen, och denna fråga hänsköts till Författningsdomstolen för avgörande. I mars 2000 fann Författningsdomstolen att lagen inte stred mot konstitutionen.

Vid Europadomstolen gjorde klagandena gällande att de inte hade fått en rättvis rättegång. De framhöll att de till skillnad från staten och dess företrädare inte hade kunnat delta som parter i förfarandet vid Författningsdomstolen. Europadomstolen konstaterade att klagandenas inlagor, i vilka de hävdat att lagen var författningsstridig, hade överlämnats till Författningsdomstolen och tillförts domstolens akt. Författningsdomstolen hade också i sak tagit ställning till klagandenas invändningar. Dessutom hade klagandena inte begärt att få delta i förfarandet vid Författningsdomstolen. Något brott mot artikel 6:1 i konventionen förelåg därför inte i detta hänseende.

Europadomstolen behandlade också frågan om antagandet av 1996 års lag medförde att klagandena inte hade fått en rättvis rättegång. Europadomstolen framhöll att den nya lagen hade negativt påverkat deras möjligheter att få domen om dammbygget verkställd. Det hade emellertid inte varit lagens syfte att undergräva deras rättsskydd och de hade kunnat få sina konstitutionella invändningar mot lagen prövade. Inte heller i detta hänseende hade därför artikel 6:1 i konventionen kränkts.

21.Hill mot Förenade Konungariket (dom 27.4.2004)

Fråga om rätten till domstolsprövning av ett frihetsberövandes laglighet (artikel 5:4 i konventionen)

Hill var dömd till livstidsstraff för mord. Den minimitid han måste avtjäna var bestämd till 12 år, och efter denna tid berodde hans fortsatta frihetsberövande på om han alltjämt ansågs utgöra en fara för andra. Vid Europadomstolen klagade han över att han i strid med artikel 5:4 i konventionen inte hade kunnat få domstol att pröva lagligheten av det fortsatta frihetsberövandet.

Europadomstolen konstaterade att det enligt engelsk rätt var möjligt att efter minimitidens utgång få till stånd en prövning vid *Parole Board*, som emellertid inte kunde besluta om frigivning utan endast avge en rekommendation till vederbörande minister, *Secretary of State*. Inte heller kunde Parole Board hålla en muntlig förhandling och höra vittnen om den dömdes farlighet. Europadomstolen fann därför att prövningen inte uppfyllde kraven i artikel 5:4 i konventionen.

22.Kansal mot Förenade Konungariket (dom 27.4.2004)
Fråga om rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen)
Inom ramen för ett konkursförfarande ålades Kansal av konkursförvaltaren att besvara ett antal frågor. Om han vägrade att besvara frågorna, kunde han dömas för *contempt of court* till böter eller fängelse. När Kansal senare åtalades för att ha undandragit konkursboet viss egendom, åberopades hans svar till konkursförvaltaren som bevisning mot honom. På grundval av bl.a. denna bevisning dömdes han för brott till fängelse.

Europadomstolen fann att Kansal, eftersom han fällts till ansvar på grund av uttalanden som han tvingats göra under straffansvar, inte hade fått en rättvis rättegång och att artikel 6:1 i konventionen därför hade kränkts.

23.Azinas mot Cypern (dom 28.4.2004)
Fråga om rätten till egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet)
I målet hade Europadomstolen i en mindre kammare tidigare meddelat en dom, vilken nu omprövades av en stor kammare i domstolen. Beträffande omständigheterna i målet hänvisas till den redogörelse som lämnats i SvJT 2002 s. 628.

I den tidigare domen ansåg Europadomstolen att förlusten av Azinas pensionsrättigheter som tillägg till annat straff var en oproportionerlig åtgärd som stred mot hans egendomsskydd i artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen. I sin större sammansättning fann nu Europadomstolen, med 12 röster mot 5, att Azinas inte hade uttömt de inhemska rättsmedlen, eftersom han inte hade åberopat egendomsskyddet i sitt överklagande till den cypriotiska högsta domstolen.

24.Brand mot Nederländerna (dom 11.5.2004)
25.Morsink mot Nederländerna (dom 11.5.2004)
Frågor om rätten till personlig frihet (artikel 5:1 i konventionen)
Brand och Morsink dömdes båda för grov misshandel till femton månaders fängelse. Eftersom de på grund av psykiska störningar ansågs utgöra en fara för andra, beslöt domstolen att de, efter att ha avtjänat fängelsestraffet, skulle tas in på en psykiatrisk anstalt — en s.k. TBS-klinik — där de skulle kvarbli under minst två år.

När Brand och Morsink hade avtjänat sina fängelsestraff, fanns det ingen ledig plats på en TBS-klinik. De placerades därför i ett vanligt häkte i avvaktan på att platser på en TBS-klinik skulle bli disponibla. Brand fick stanna kvar i häktet i över fjorton månader och Morsink i över femton månader. Enligt tillämplig lag gällde för vistelse i häkte en maximitid för Brand om sex månader och för Morsink om femton månader.

Vid Europadomstolen klagade Brand och Morsink över att deras frihetsberövanden i häkte i väntan på att de skulle få plats på en TBS-

klinik stred mot deras rätt enligt artikel 5:1 i konventionen till personlig frihet.

Europadomstolen fann det orealistiskt att kräva att plats på en TBS-klinik alltid skulle finnas omedelbart tillgänglig efter det att ett fängelsestraff avtjänats. Emellertid måste en rimlig balans upprätthållas mellan behovet av en rationell användning av allmänna medel och den enskildes rätt till personlig frihet. En avsevärd försening vid överförande till TBS-klinik medförde en försening i den behandling som personen i fråga skulle få vid kliniken, vilket ökade risken för att behandlingen inte skulle kunna framgångsrikt slutföras före utgången av den initiala period om två år som gällde för vistelsen på kliniken. Detta kunde i sin tur leda till att frihetsberövandet måste förlängas efter utgången av denna period.

Europadomstolen ansåg dessutom att redan de maximitider om sex respektive femton månader som gällt för Brands och Morsinks vistelse i häkte var alltför långa, eftersom de var ägnade att allvarligt försvaga skyddet för den personliga friheten.

Med hänsyn till dessa omständigheter fann Europadomstolen, med 5 röster mot 2, att Brands och Morsinks rätt enligt artikel 5:1 i konventionen hade kränkts.

26.Destrehem mot Frankrike (dom 18.5.2004)

Frågor om rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen) och rätten att höra vittnen (artikel 6:3 d) i konventionen)

Destrehem deltog i en demonstration som urartade och ledde till oroligheter och våldsanvändning. Han åtalades senare för att han använt våld mot polis och skadat en polisbil. På hans begäran hördes vid rättegången ett antal meddemonstranter som vittnade till hans förmån. Med stöd av deras vittnesmål frikändes Destrehem av brottmålsdomstolen i Reims.

Brottmålsdomstolens dom överklagades av målsägandena och åklagaren till appellationsdomstolen i Reims. Destrehem begärde omförhör av vittnena, men hans begäran bifölls inte av appellationsdomstolen. På grundval av det skriftliga aktmaterialet fann appellationsdomstolen att utsagorna av försvarets vittnen var motstridiga och inte kunde tillmätas lika stor vikt som de vittnesmål som avgetts av de vid demonstrationen närvarande poliserna. På grund av dessa senare vittnesmål fann appellationsdomstolen åtalet styrkt och dömde Destrehem till åtta månaders fängelse, varav fem månader villkorligt.

Europadomstolen konstaterade att appellationsdomstolen hade grundat den fällande domen på en annan bevisvärdering än brottmålsdomstolen och att den gjort detta utan att själv ha hört vittnena i fråga. Detta hade lett till att Destrehem dömts till ett straff som appellationsdomstolen själv betecknat som strängt. Enligt Europadomstolens mening innebar detta förfarande att Destrehem inte hade fått en rättvis rättegång och att hans rätt att få vittnen hörda inte hade re-

spekterats. Slutsatsen blev därför att artikel 6:1 och artikel 6:3 d) i konventionen hade kränkts.

27.Somogyi mot Italien (dom 18.5.2004)
Fråga om rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen)
Somogyi åtalades för olaglig vapenhandel. En underrättelse om dagen för domstolsförhandlingen skickades till honom med post. Han inställde sig inte till förhandlingen och dömdes i sin frånvaro till åtta års fängelse.

Somogyi greps senare i Österrike och utlämnades till Italien. Han uppgav då att han aldrig hade informerats om åtalet och om förhandlingen inför domstolen. Han gjorde gällande att den namnteckning som fanns på ett mottagningsbevis inte var hans och att brevet med underrättelse om förhandlingen sannolikt hade lämnats till någon annan, vilket kunde ha berott på att hans namn och adress inte var korrekt angivna. De italienska domstolarna avslog emellertid hans överklaganden och yrkanden om en ny rättegång.

Vid Europadomstolen klagade Somogyi över att utevarodomen hade kränkt hans rätt enligt artikel 6:1 i konventionen till en rättvis rättegång.

Europadomstolen förklarade sig inte kunna fastställa om Somogyi hade underrättats om åtalet och domstolsförhandlingen. Det var emellertid av betydelse att Somogyi upprepade gånger hade bestritt äktheten av namnteckningen på det enda dokument som kunde utgöra bevis om att han mottagit en sådan underrättelse. De italienska domstolarna hade inte sökt utreda om namnteckningen var äkta, och de hade avslagit Somogyis begäran om att grafologisk expertis skulle anlitas. Det hade alltså inte gjorts något allvarligt försök att fastställa om Somogyi faktiskt hade underrättats om domstolsförhandlingen och om han genom att utebli från denna kunde anses frivilligt ha avstått från sin rätt att framträda inför domstolen. På grund härav fann Europadomstolen att artikel 6:1 i konventionen hade kränkts.

28.Plon (Société) mot Frankrike (dom 18.5.2004)
Fråga om yttrandefrihet (artikel 10 i konventionen)
Bokförlaget Plon förvärvade utgivningsrätten till boken ”Le Grand Secret”, som hade skrivits av president Mitterrands läkare Claude Gubler i samarbete med en journalist. I boken beskrevs Gublers verksamhet som presidentens läkare. Bl.a. lämnades en redogörelse för hans försök att på uppdrag av Mitterrand hemlighålla att denne led av cancer.

Mitterrand dog den 8 januari 1996. Boken utgavs den 17 januari 1996. Dagen därpå, den 18 januari 1996, utfärdade en domare på begäran av Mitterrands änka och barn ett interimistiskt förbud mot spridning av boken i avvaktan på slutlig prövning av om dess spridning skulle förbjudas.

Den 23 oktober 1996 fann civildomstolen i Paris att Gubler, Plon och Plons verkställande direktör genom att i boken röja uppgifter som omfattades av läkarsekretess hade handlat lagstridigt. Domstolen beslöt därför att förbudet mot spridning av boken skulle förbli i kraft och förpliktade Gubler, Plon och Plons verkställande direktör att betala skadestånd till Mitterrands änka och barn.

Vid Europadomstolen hävdade Plon att förbudet mot spridning av boken och det skadestånd som utdömts stred mot förlagets genom artikel 10 i konventionen skyddade yttrandefrihet.

Europadomstolen erinrade om att det i Frankrike hade förts en debatt om allmänhetens rätt att bli informerad om presidentens sjukdom och om lämpligheten av att en person som visste att han var allvarligt sjuk utövade presidentämbetet. Att Mitterrand sökt förhindra att hans sjukdom och dess utveckling kom till allmän kännedom väckte också frågor om öppenhet i politiken.

Europadomstolen konstaterade att det interimistiska förbudet mot bokens spridning hade meddelats endast tio dagar efter Mitterrands död. Att vid denna tidpunkt publicera en bok som innefattade brott mot läkarsekretessen och som beskrev hur presidenten hade ljugit om sitt hälsotillstånd för franska folket var i hög grad ägnat att skada hans rykte och var smärtsamt för hans efterlevande. Med hänsyn härtill fann Europadomstolen att det interimistiska förbudet kunde anses ha varit nödvändigt i ett demokratiskt samhälle och att det inte stod i strid med artikel 10 i konventionen.

När civildomstolen i oktober 1996 meddelade sin dom, hade det däremot gått mer än nio månader sedan Mitterrands död. Ett stort antal exemplar av boken hade sålts, och boken hade gjorts tillgänglig på Internet och utförligt kommenterats i pressen. Europadomstolen fann att läkarsekretessen i ett sådant läge inte kunde utgöra ett skäl för att förbjuda vidare spridning. Konklusionen blev att förbudet i oktober 1996 mot fortsatt spridning av boken inte tjänade ett angeläget samhälleligt ändamål och att det stred mot artikel 10 i konventionen.

29.Prodan mot Moldova (dom 18.5.2004)

Frågor om rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen) och rätten till egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet)

Genom dom den 14 mars 1997 beslöt en moldavisk distriktsdomstol att Tatiana Prodan skulle återfå ett hus som hade tillhört hennes föräldrar och som hade nationaliserats 1946 och därefter uppdelats i sex våningar. Domstolen ogiltigförklarade avtalen om försäljning av fem av dessa våningar och förordnade om avhysning av hyresgästerna i alla sex våningarna.

Den 3 oktober 2000 ändrade distriktsdomstolen domen av den 14 mars 1997. Domstolen förordnade nu att Tatiana Prodan inte skulle återfå de fem sålda våningarna men ålade den kommunala myndig-

heten att i stället betala henne ett belopp motsvarande dessa våningars marknadsvärde.

Tatiana Prodan begärde att domen av den 14 mars 1997 skulle verkställas i fråga om den osålda sjätte våningen. Den kommunala myndigheten meddelade henne emellertid att den inte kunde verkställa domen eftersom man saknade möjlighet att erbjuda hyresgästerna i våningen en annan bostad.

Tatiana Prodan ingav en ny begäran om verkställighet avseende både domen av den 14 mars 1997 och domen av den 3 oktober 2000. Såvitt avsåg den förstnämnda domen fick hon samma svar som tidigare. När det gällde domen av den 3 oktober 2000 svarade den kommunala myndigheten att den avsåg att betala det utdömda beloppet men först vid en senare tidpunkt då vissa andra skulder hade betalats.

Den 20 november 2002 betalade den kommunala myndigheten till Tatiana Prodan det belopp som fastställts i domen av den 3 oktober 2000. Någon verkställighet av domen av den 14 mars 1997, såvitt avsåg den icke försålda våningen, har inte ägt rum.

Europadomstolen framhöll att artikel 6:1 i konventionen innefattar en rätt att få en dom verkställd och att det inte är tillåtet för en offentlig myndighet att åberopa brist på pengar och alternativa bostäder som skäl för att underlåta verkställighet. Det kunde under vissa förhållanden vara legitimt att uppskjuta verkställigheten, men uppskovet fick inte bli så långt att substansen i den genom artikel 6:1 skyddade rätten äventyrades.

Europadomstolen konstaterade att verkställighet av domen från 1997 inte hade skett under 29 månader såvitt gällde de fem sålda våningarna och under 63 månader såvitt gällde den icke sålda våningen. Verkställighet av domen från 2000 hade inte skett under en tid av 22 månader, och när domen slutligen verkställdes, skedde detta först efter det att moldaviska regeringen underrättats om den talan som Tatiana Prodan väckt vid Europadomstolen.

Konklusionen blev i denna del att de moldaviska myndigheterna genom att i åratal underlåta verkställighet hade kränkt artikel 6:1 i konventionen.

Europadomstolen fann att underlåtenheten att avhysa hyresgästerna och att betala utdömd ersättning till Tatiana Prodan också utgjorde ingrepp i hennes äganderätt och att ingreppen inte visats vara berättigade. Tatiana Prodans rätt till respekt för sin egendom enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen hade därför kränkts.

30.Gusinskiy mot Ryssland (dom 19.5 2004)

Frågor om rätten till personlig frihet (artikel 5 i konventionen) och användning av inskränkningar i rättigheter för ett illegitimt syfte (artikel 18 i konventionen)

Gusinskiy var styrelseordförande och innehavare av aktiemajoriteten i bolaget Media Most som bl.a. ägde en televisionskanal. Den 13 juni 2000 arresterades han på grund av misstanke om bedrägeri. Han frigavs den 16 juni 2000 men förbjöds att lämna Ryssland.

Medan Gusinskiy var berövad friheten erbjöds han av en regeringsledamot en uppgörelse innebärande att anklagelsen mot honom skulle dras tillbaka under förutsättning att han sålde Media Most till det statskontrollerade företaget Gazprom för ett pris som skulle bestämmas av Gazprom. Ett avtal om sådan överlåtelse av Media Most träffades i juli 2000, varefter brottsutredningen lades ner. Media Most vägrade emellertid att fullgöra detta avtal under påstående att det hade ingåtts under tvång och inte var bindande.

Vid Europadomstolen gjorde Gusinskiy gällande att hans frihetsberövande stod i strid med artikel 5 i konventionen.

Europadomstolen konstaterade att kravet i artikel 5:1 i konventionen på att ett frihetsberövande skall ske ”i den ordning som lagen föreskriver” innebär inte bara att kraven i nationell lag måste vara uppfyllda utan också att den nationella lagen skall hålla viss kvalitet och innefatta skydd mot godtyckliga frihetsberövanden. Arresteringen av Gusinskiy hade grundats på en bestämmelse i den ryska straffprocesslagen som tillät frihetsberövanden under exceptionella omständigheter. Det fanns däremot i lagen ingen precisering av vad som avsågs med exceptionella omständigheter, och ryska regeringen hade inte hänvisat till någon rättspraxis som klargjorde uttryckets innebörd. Denna bestämmelse i den ryska lagen kunde därför inte anses uppfylla det krav på tydlighet som innefattades i artikel 5:1. Därtill kom att det hade funnits en lag om amnesti som var tillämplig på Gusinskiy och att förfarandet mot honom borde ha lagts ner på denna grund. Europadomstolens slutsats blev att artikel 5 i konventionen hade kränkts.

Europadomstolen konstaterade vidare att myndigheterna gjort en koppling mellan avbrytandet av det straffrättsliga förfarandet och Gusinskiys överlåtelse av sitt bolag till det statskontrollerade Gazprom. Enligt Europadomstolens mening var det inte legitimt att göra straffrättsliga förfaranden och frihetsberövanden till element i kommersiella förhandlingar. I det aktuella fallet hade Gusinskiy berövats friheten inte enbart för att ställas inför rätta som misstänkt för brott utan också av andra ovidkommande skäl. På grund härav hade artikel 18 i förening med artikel 5 i konventionen kränkts.

31.R.L. och M.-J.D. mot Frankrike (dom 19.5.2004)
Frågor om omänsklig eller förnedrande behandling (artikel 3 i konventionen) och rätten till personlig frihet (artikel 5 i konventionen)
R.L. och M.-J.D. ägde en restaurang i Paris. Med anledning av klagomål från grannar kom polis till platsen, varvid det uppstod ett handgemäng mellan R.L., M.-J.D. och polisen. R.L. greps och fördes till en polisstation och därifrån till ett sjukhus där han undersöktes av en psykiater. Denne remitterade honom till ett psykiatriskt sjukhus där en annan läkare undersökte honom och fann att han inte var i behov av psykiatrisk vård. Han återfördes till polisstationen och frigavs kort därefter.

Enligt läkarintyg som utfärdades påföljande dag hade R.L. och M.-J.D. flera blåmärken. Enligt en senare upprättad medicinsk rapport hade de utsatts för våld som orsakat skador, vilka hade gjort dem arbetsoförmögna under perioder om tio respektive sex dagar.

Europadomstolen fann det klarlagt att polisen hade använt våld mot R.L. och M.-J.D.

Frågan var om detta våld hade varit proportionerligt. Utredningen visade att skadorna hade uppkommit under ett handgemäng, men skadorna var enligt Europadomstolens mening alltför många och stora och de därav föranledda perioderna av arbetsoförmåga alltför långa för att det våld som använts kunde anses ha varit absolut nödvändigt på grund av R.L:s och M.-J.D:s uppförande. Konklusionen, som antogs med 4 röster mot 3, blev därför att R.L. och M.-J.D. hade utsatts för omänsklig eller förnedrande behandling i strid med artikel 3 i konventionen.

Europadomstolen gick sedan in på frågan om R.L:s frihetsberövande varit förenligt med artikel 5 i konventionen. I detta hänseende konstaterade Europadomstolen att R.L. och M.-J.D. hade anklagats för att ha fört oväsen, vilket kunnat föranleda bötesstraff men inte fängelse, och att deras störande beteende hade upphört innan polisen kom till platsen. Det hade också gjorts gällande att R.L. kunnat arresteras på grund av att han hade förolämpat en polisman, vilket hade kunnat leda till fängelsestraff, men han hade aldrig åtalats för detta brott och inte heller efter arresteringen inställts inför en domare. Europadomstolen fann därför, med 4 röster mot 3, att det inte funnits laglig grund för arresteringen och att denna inte var förenlig med artikel 5:1 c) i konventionen.

Europadomstolen konstaterade vidare att R.L., efter det att en läkare hade funnit honom inte vara i behov av psykiatrisk vård, hade tvingats stanna kvar på sjukhuset till påföljande morgon. Detta fortsatta frihetsberövande hade inte varit medicinskt motiverat och stred därför mot artikel 5:1 e) i konventionen.

Slutligen ansåg Europadomstolen att R.L. hade saknat ett rättsmedel som hade kunnat ge honom skadestånd för konventionsstridigt

frihetsberövande. I detta hänseende förelåg en kränkning av artikel 5:5 i konventionen.

32.Toteva mot Bulgarien (dom 19.5.2004)
Fråga om omänsklig eller förnedrande behandling (artikel 3 i konventionen)
Girgina Dimova Toteva, som var född 1928, arresterades i april 1995. Arresteringen var föranledd av en anmälan om att hon slagit en granne med en käpp. Polisen uppgav att hon efter arresteringen hade förolämpat en av polismännen. Fru Toteva bestred detta och hävdade att en polisman hade slagit henne på huvudet och sparkat henne för att få henne att bekänna samt att hon därvid hade slagit huvudet mot ett bord och förlorat medvetandet. Vid en senare läkarundersökning befanns hon ha skador på huvudet och lida av hjärnskakning.

Europadomstolen konstaterade att fru Toteva hade varit vid god hälsa när hon arresterades och att hon, när hon lämnade polisstationen, hade haft kroppsliga skador. Eftersom de bulgariska myndigheterna inte hade lämnat en övertygande förklaring till hur dessa skador uppkommit, fick dessa anses ha orsakats av åtgärder för vilka staten var ansvarig. Den behandling hon utsatts för fick, särskilt med hänsyn till hennes ålder, anses ha varit tillräckligt allvarlig för att utgöra omänsklig och förnedrande behandling. Europadomstolen fann alltså att hennes rätt enligt artikel 3 i konventionen blivit kränkt.

Europadomstolen ansåg vidare att myndigheterna inte hade på ett tillfredsställande sätt utrett hur skadorna uppkommit. Fru Totevas dotter hade klagat över att hennes mor misshandlats, men inget försök hade gjorts att få fram medicinsk eller annan bevisning och inget formellt beslut hade fattats med anledning av dotterns klagomål. Europadomstolen ansåg att även avsaknaden av en grundlig och effektiv utredning stred mot statens skyldigheter enligt artikel 3 i konventionen.

33.Kadlec m.fl. mot Tjeckiska republiken (dom 25.5.2004)
Fråga om rätten till domstolsprövning (artikel 6:1 i konventionen)
Klagandena väckte vid distriktsdomstolen i Prag talan om restitution av konfiskerad egendom. Deras talan ogillades av distriktsdomstolen i dom den 16 september 1997. Domen fastställdes av stadsdomstolen i Prag den 19 maj 1998.

Klagandena anförde författningsbesvär till Författningsdomstolen. De angav på titelsidan i besvärsskriften som datum på stadsdomstolens dom den 16 maj 1997 i stället för den 19 maj 1998. I själva inlagan förekom emellertid rätt datum — den 19 maj 1998 — och en kopia av domen med detta datum var bifogad besvärsskriften.

Författningsdomstolen förelade klagandena att inge stadsdomstolens dom av den 16 maj 1997. Klagandena svarade att de hade angett fel datum och att den dom som åsyftades var domen av den 19 maj 1998.

Författningsdomstolen beslöt därefter att inte pröva författningsbesvären på grund av dels att klagandena hade återtagit sin talan mot stadsdomstolens dom av den 16 maj 1997, dels att deras talan mot domen av den 19 maj 1998 hade väckts först när de besvarat Författningsdomstolens föreläggande, vilket var efter utgången av tillämplig överklagandefrist.

Europadomstolen fann att Författningsdomstolens beslut varit alltför formalistiskt. Det hade rört sig om ett rent skrivfel, och Europadomstolen kunde inte finna något rimligt skäl till att Författningsdomstolen inte skulle beakta klagandenas rättelse av felet. Författningsdomstolen hade tillämpat procedurreglerna på ett så strikt sätt att klagandena hade berövats sin rätt till prövning av författningsbesvären. Beslutet var oproportionerligt och stred enligt Europadomstolens mening mot artikel 6:1 i konventionen.

34.Rizos och Daskas mot Grekland (dom 27.5.2004)

Frågor om rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen) och yttrandefrihet (artikel 10 i konventionen)

Rizos, som var journalist, publicerade i en tidskrift, vars chefredaktör var Daskas, en artikel om missförhållanden inom rättskipningen i Epirus. I artikeln uppgavs att flera åklagare från denna region, bl.a. I.M., hade varit inblandade i mutskandaler men inte drabbats av någon påföljd eftersom ordföranden i det lokala advokatsamfundet var deras vän och de också kunde påräkna stöd från lokala politiker.

I.M. väckte talan mot Rizos och Daskas för ärekränkning. Målet behandlades i ett snabbförfarande av civildomstolen i Thessaloniki, som fann påståendet att I.M. undgått påföljd på grund av sina relationer med en advokat och med politiker vara osant och kränkande. Rizos och Daskas dömdes att betala skadestånd till I.M. med 10 miljoner drachmer, vilket enligt grekisk lag var det minsta belopp som i sådana fall kunde utdömas som skadestånd. Domen överklagades utan framgång av Rizos och Daskas.

Vid Europadomstolen klagade Rizos och Daskas över dels att de genom den särskilda domstolsprocedur som tillämpats inte hade fått en rättvis rättegång enligt artikel 6:1 i konventionen, dels att deras yttrandefrihet enligt artikel 10 i konventionen hade kränkts genom att de funnits skyldiga till ärekränkning.

Europadomstolen konstaterade att en snabb rättegång, kännetecknad av kortare tidsfrister än i normala brottmål, hade tillämpats men att ingenting tydde på att detta förfarande inte hade motsvarat kraven i artikel 6:1 i konventionen. Förfarandet hade varit kontradiktoriskt och domstolarna hade tillräckligt motiverat sina avgöranden. Något brott mot artikel 6:1 förelåg alltså inte.

När det gällde artikel 10 i konventionen konstaterade Europadomstolen att de grekiska domstolarna inte hade funnit uppgiften i tidskriftsartikeln om att det hade inletts undersökningar om eventuella

mutbrott vara ärekränkande. Vad domstolarna haft invändningar mot var endast uppgiften att I.M. kunde påräkna skydd från ordföranden i advokatsamfundet och lokala politiker. Enligt Europadomstolens mening var denna uppgift inte annat än en bedömning av Rizos i en aktuell fråga, och de grekiska domstolarnas dom för ärekränkning på denna grund utgjorde därför ett oproportionerligt ingrepp i Rizos och Daskas yttrandefrihet. Konklusionen blev att artikel 10 i konventionen hade kränkts.

35.Vides Aizsardzibas Klubs mot Lettland (dom 27.5.2004)
Fråga om yttrandefrihet (artikel 10 i konventionen)
Klaganden var en förening för miljöskydd (”VAK”) som hade antagit en resolution om bevarande av vissa dynområden i Rigabukten. I resolutionen påstods att en lokal borgmästare hade undertecknat vissa olagliga beslut och intyg och att han avsiktligt hade brutit mot högre myndighets instruktioner att förhindra illegal byggnadsverksamhet i kustområdena.

Borgmästaren väckte talan mot VAK för ärekränkning. De lettiska domstolarna fann att VAK inte hade visat att dess påståenden var sanna och dömde VAK för ärekränkning att betala skadestånd till borgmästaren. Vid Europadomstolen hävdade VAK att denna dom stred mot skyddet för yttrandefriheten i artikel 10 i konventionen.

Europadomstolen konstaterade att VAK i sin resolution velat rikta uppmärksamheten på en viktig fråga av allmänt intresse. VAK hade i resolutionen framfört vissa beskyllningar mot borgmästaren, men enligt Europadomstolens mening hade det funnits tillräcklig grund för dessa beskyllningar. De lettiska domstolarna hade fäst vikt vid att anklagelserna hade riktats mot borgmästaren, medan ansvaret för vidtagna åtgärder kollektivt åvilade hela kommunstyrelsen. Enligt Europadomstolens mening kunde dock kritik mot borgmästaren med anledning av kommunstyrelsens åtgärder inte betraktas som ett missbruk av yttrandefriheten. Påståendet att borgmästaren handlat olagligt kunde uppfattas som VAK:s rättsliga bedömning och utgjorde närmast ett värdeomdöme. Domen mot VAK innebar därför enligt Europadomstolens uppfattning ett brott mot VAK:s yttrandefrihet enligt artikel 10 i konventionen.

36.Connors mot Förenade Konungariket (dom 27.5.2004)
Frågor om rätten till respekt för privatliv och familjeliv (artikel 8 i konventionen) och rätten till ett effektivt rättsmedel (artikel 13 i konventionen)
James Connors och hans familj är romer. Efter att ha levt ett kringflackande liv bodde de under cirka 13 år i husvagn på ett område i Leeds som av kommunen ställts till förfogande för romer. I februari 1997 lämnade de området, men Connors och hans hustru återvände dit i oktober 1998 och fick då tillstånd att bo i sin husvagn på en särskild plats inom området på villkor att de och deras familjemed-

lemmar och gäster inte störde andra närboende. I mars 1999 fick deras vuxna dotter Margaret Connors tillstånd att bo i en annan husvagn på en angränsande plats.

I januari 2000 blev familjen Connors uppsagd för avflyttning på grund av att Margaret Connors sambo och James Connors barn hade uppfört sig illa och allvarligt stört andra personer. I mars 2000 begärde kommunen att de skulle avhysas, och i augusti 2000 verkställdes avhysningen. James Connors hävdade att familjen, i vilken ingick fyra minderåriga barn, inte fått någon reell hjälp med att ordna ny bosättning. Han gjorde gällande att hans rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för sitt privatliv och familjeliv hade kränkts och att han i strid med artikel 13 i konventionen inte hade haft något effektivt rättsmedel till sitt förfogande.

Europadomstolen erinrade inledningsvis om den romska folkgruppens sårbarhet och framhöll att det med hänsyn härtill fanns en skyldighet för Förenade Konungariket att genom positiva åtgärder understödja romerna och deras levnadssätt.

När det gällde James Connors konstaterade Europadomstolen att han och hans familj genom avhysningen hade blivit hemlösa och att detta medfört allvarliga konsekvenser för dem och deras familjeliv. Den centrala frågan i målet var om de lagregler som gällde för romers bosättning i husvagnar på anvisade platser hade gett James Connors tillräckligt skydd för hans rättigheter enligt konventionen. Europadomstolen fann att skyddet enligt engelsk rätt var otillräckligt, eftersom kommunen inte varit skyldig att precisera skälen för uppsägningen och detta hade försvårat en eventuell överprövning vid domstol av om uppsägningen varit välgrundad. På grund av avsaknaden av tillräckliga rättsliga garantier ansåg Europadomstolen att James Connors rätt enligt artikel 8 i konventionen till skydd för sitt privatliv och familjeliv hade kränkts.

När det gällde artikel 13 i konventionen konstaterade Europadomstolen att brottet mot artikel 8 i konventionen utgjordes av brister i lagstiftningen och att artikel 13 inte kräver att det skall finnas ett rättsmedel mot lagens innehåll. Konklusionen blev därför att den i artikel 13 skyddade rätten till ett effektivt rättsmedel inte hade kränkts.

37.Yavuz mot Österrike (dom 27.5.2004)

Frågor om rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen), rätten att försvara sig (artikel 6:3 c) i konventionen) och rätten att höra vittnen (artikel 6:3 d) i konventionen)

Yavuz förpliktades genom beslut av administrativ myndighet att betala böter för att han haft en utländsk medborgare utan arbetstillstånd anställd i sitt företag. Han överklagade beslutet till en oavhängig besvärsnämnd, som kallade Yavuz och hans advokat till muntlig förhandling den 26 maj 1995. Kallelsen skickades till advokaten med

uppmaning att denne skulle informera Yavuz om tiden för förhandlingen.

Advokaten meddelade besvärsnämnden att han var förhindrad att inställa sig den 26 maj 1995 och begärde uppskov med förhandlingen. Denna begäran avslogs av besvärsnämnden med motiveringen att vittnen hade kallats till förhandlingen och att advokaten fick skicka en ersättare. Vid förhandlingen den 26 maj 1995 hördes två vittnen. Varken Yavuz eller advokaten var närvarande, och det upplystes för besvärsnämnden att Yavuz befann sig i Turkiet.

Några dagar senare överlämnade besvärsnämnden ett protokoll från förhandlingen till advokaten, som bereddes tillfälle att kommentera protokollet. Advokaten begärde uppskov med den fortsatta handläggningen tills Yavuz återvänt från Turkiet och kunde höras personligen av besvärsnämnden. Han fick emellertid underrättelse om att besvärsnämnden avsåg att meddela sitt beslut med anledning av överklagandet den 22 juni 1995. Han ingav en ny begäran om uppskov tills Yavuz återvänt från Turkiet.

Den 22 juni 1995 avslogs överklagandet av besvärsnämnden, som i sitt beslut fann att de faktiska omständigheterna hade klarlagts tillräckligt genom vittnesförhören och att det inte var nödvändigt att höra Yavuz efter dennes återkomst till Österrike.

Europadomstolen konstaterade att Yavuz inte hade hörts av besvärsnämnden, som var den enda domstolen i målet med full jurisdiktion över både bevisfrågor och rättsfrågor. Yavuz hade enligt konventionen en rätt att bli hörd av besvärsnämnden. Frågan var om han genom att utebli från förhandlingen hade avstått från denna rätt. I detta hänseende konstaterade Europadomstolen att besvärsnämnden, när varken Yavuz eller hans advokat inställt sig till förhandlingen, inte hade försäkrat sig om att Yavuz faktiskt fått kännedom om förhandlingen. Besvärsnämnden hade vidare känt till att Yavuz befann sig i Turkiet, och advokaten hade efter förhandlingen begärt att Yavuz skulle få framträda inför domstolen efter sin återkomst. Under sådana omständigheter kunde Yavuz inte anses ha avstått från sin rätt att bli hörd av besvärsnämnden. Eftersom han inte kunnat framträda inför besvärsnämnden, hade han inte heller haft möjlighet att ställa frågor till vittnena.

Europadomstolen konkluderade att det förelåg brott mot artikel 6:1, artikel 6:3c) och artikel 6:3 d) i konventionen.

38.OGIS-Institut Stanislas, OGEC St. Pie et Blanche de Castille m.fl. mot Frankrike (dom 27.5.2004)

Frågor om rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen) och rätten till egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet)

Klagande i detta mål var ett stort antal institutioner som drev privatskolor i Frankrike.

I en dom 1992 konstaterade den högsta förvaltningsdomstolen, *Conseil d'Etat*, att privatskolor på grund av en lucka i lagen kunde göra anspråk på att återfå vissa belopp som inbetalats till staten som sociala avgifter. Med anledning av denna dom väckte klagandena talan vid förvaltningsdomstol för att få sådana avgifter återbetalda. Emellertid genomfördes 1995, innan dessa mål avgjorts, en retroaktivt verkande lagändring som medförde att klagandena inte längre kunde räkna med återbetalning på grund av 1992 års dom. Europadomstolen hade att bedöma om rätten enligt artikel 6:1 i konventionen till en rättvis rättegång och rätten till respekt för egendom enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen härigenom hade kränkts.

Europadomstolen konstaterade att syftet med lagändringen hade varit att fylla ett rättsligt vakuum som hade uppenbarats genom domen 1992 och som klagandena försökt utnyttja till sin fördel. De hade rimligen kunnat räkna med att staten skulle vidta lagstiftningsåtgärder, och den lagändring som gjordes var förutsebar och tjänade det allmänna intresset. Med hänsyn härtill fann Europadomstolen att klagandenas rätt enligt artikel 6:1 i konventionen inte hade kränkts.

Europadomstolen ansåg vidare att klagandena, även om de kunde anses ha haft rätt till återbetalning, inte hade fullständigt berövats denna rätt, eftersom det endast var storleken av återbetalningen som hade påverkats av lagändringen. Att värdet av deras fordran nedgått i det allmänna intresset efter det att de försökt dra fördel av en lucka i lagen kunde enligt Europadomstolens mening inte anses som ett brott mot egendomsskyddet i artikel 1 i första tilläggsprotokollet.

39.Boulougouras mot Grekland (dom 27.5.2004)

Fråga om rätten till domstolsprövning (artikel 6:1 i konventionen)

Bouloungouras, som dömts av en brottmålsdomstol till fängelsestraff, överklagade domen till Kassationsdomstolen. Överklagandet skedde genom att hans advokat lämnade in en handling till brottmålsdomstolens sekreterare, som upprättade ett protokoll med angivande av grunderna för överklagandet. Sekreteraren försummade emellertid att underteckna protokollet. Varken Bouloungouras eller hans advokat fick en kopia av protokollet, och de var båda okunniga om att detta inte hade undertecknats.

Sedan handlingarna överlämnats till Kassationsdomstolen, beslöt denna att avvisa överklagandet på grund av att protokollet inte hade undertecknats. Detta innebar enligt Europadomstolens mening att Bouloungouras gick miste om sin rätt till överprövning av domen på grund av ett formfel för vilket han inte kunde hållas ansvarig. Eftersom en sådan rättstillämpning var överdrivet formalistisk, fann Europadomstolen att rätten i artikel 6:1 i konventionen till domstolsprövning hade kränkts.

40.Metaxas mot Grekland (dom 27.5.2004)
Frågor om rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen) och rätten till egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet)
Metaxas tillerkändes i april 2000 genom en dom, som blev verkställbar senast i september 2001, rätt till statlig pension. Eftersom staten inte betalade ut pensionen, begärde han verkställighet mot staten. Först i februari 2003 utbetalades pensionen.

Europadomstolen fann att staten, genom att under lång tid underlåta att fullgöra en domfäst betalningsförpliktelse, hade berövat domstolsprocessen dess effektivitet och att artikel 6:1 i konventionen därigenom hade kränkts. Tillika innebar försummelsen att staten inte hade respekterat Metaxas fordringsrätt, vilket utgjorde ett brott mot egendomsskyddet i artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen.

41.Yurttas mot Turkiet (dom 27.5.2004)
Frågor om omänsklig eller förnedrande behandling (artikel 3 i konventionen), rätten att inställas inför domare (artikel 5:3 i konventionen), rätten att försvara sig (artikel 6:3 c) i konventionen), rätten att höra vittnen (artikel 6:3 d) i konventionen) och yttrandefrihet (artikel 10 i konventionen)
Yurttas var parlamentsledamot och medlem av ett politiskt parti, DEP, som upplösts av Författningsdomstolen i juni 1994. Han arresterades den 1 juli 1994 och fördes den 12 juli 1994 inför en domare som beslöt att häkta honom. Han dömdes senare till 14 månaders fängelse för att ha bedrivit separatistisk propaganda.

Europadomstolen konstaterade att Yurttas under de elva dagar han tillbringat i polishäkte inte hade tillåtits att ha kontakt med yttervärlden men att denna behandling inte kunde anses ha varit omänsklig eller förnedrande och därmed stridande mot artikel 3 i konventionen. Eftersom han först efter 11 dagar förts inför en domare, hade däremot artikel 5:3 i konventionen kränkts. Det hade inte visats att hans försvar hade försvårats av att han under tiden i polishäkte saknat möjlighet till kontakt med en försvarare, varför artikel 6:3 c) i konventionen inte hade kränkts. Inte heller hade hans rätt enligt artikel 6:3 d) i konventionen kränkts, eftersom utsagorna av de vittnen som han ansett sig inte ha fått ställa frågor till hade gällt åtalspunkter för vilka han frikänts.

Europadomstolen fann vidare att Yurttas hade dömts till ett strängt fängelsestraff för uttalanden som han gjort som politiker och som inte hade innefattat uppmaningar till våld, väpnat motstånd eller uppror. Inte heller hade han sökt främja hat mot någon folkgrupp. Under sådana förhållanden fann Europadomstolen att domen mot Yurttas kränkte den i artikel 10 i konventionen skyddade yttrandefriheten.

42.Narinen mot Finland (dom 1.6.2004)
Fråga om rätten till respekt för korrespondens (artikel 8 i konventionen)
Sedan Narinen försatts i konkurs, begärde konkursförvaltaren den 16 september 1993 att posten i fortsättningen skulle sända alla till Narinen adresserade brev till konkursförvaltarens kontor. Efter hänvändelse från Narinen beslöt emellertid posten att personlig korrespondens skulle undantas och skickas direkt till honom, vilket skedde från den 23 september 1993.

Någon gång under tiden från den 16 till den 23 september 1993 mottog och öppnade konkursförvaltaren ett brev som ett försäkringsbolag hade skickat till Narinen och som gällde en privat angelägenhet. Narinen gjorde gällande att detta stred mot hans rätt till respekt för korrespondens enligt artikel 8 i konventionen.

Europadomstolen konstaterade att det var fråga om ett ingrepp i Narinens rätt till respekt för korrespondens. En förutsättning för att ett sådant ingrepp skulle vara förenligt med artikel 8 i konventionen var att det hade stöd i lag. Den bestämmelse i den finska konkurslagen som ingreppet grundade sig på var emellertid mycket allmänt formulerad. Den bestod av ett generellt bemyndigande att vidta åtgärder som var nödvändiga för att förvalta och behålla konkursegendomen. Eftersom det saknades tydliga regler om när en konkursgäldenärs korrespondens skulle få skickas till konkursförvaltaren och när denne skulle få öppna till konkursgäldenären adresserade brev, kunde Narinen inte anses ha åtnjutit det rättsskydd som han var berättigad till i ett demokratiskt samhälle. Europadomstolen konkluderade att artikel 8 i konventionen hade kränkts.

43.Lebbink mot Nederländerna (dom 1.6.2004)
Fråga om rätten till respekt för familjeliv (artikel 8 i konventionen)
Lebbink hade en utomäktenskaplig dotter, vars mor var B. Han sammanbodde inte med B men besökte henne regelbundet. Han erkände aldrig faderskapet på ett sätt som var rättsligt giltigt men hjälpte B att sköta om barnet fram till den tidpunkt då hans relation med B bröts. Han begärde då att domstol skulle tillerkänna honom rätt till umgänge med barnet, men hans talan avvisades under hänvisning till att han inte hade erkänt faderskapet och inte sammanbott med barnet. Domstolen fann det inte styrkt att han ändå hade haft ett så nära personligt förhållande till barnet att det var fråga om familjeliv enligt artikel 8 i konventionen.

Europadomstolen konstaterade att familjeliv enligt artikel 8 i konventionen inte förutsätter samboende och att frågan om det föreligger familjeliv mellan en far och hans utomäktenskapliga barn måste bedömas i ljuset av de faktiska personliga banden, varvid faderns intresse och engagemang för barnet före och efter födseln är av särskild betydelse.

I det konkreta fallet hade barnet fötts i ett förhållande som varat i tre år och Lebbink hade visat intresse för barnet och dess skötsel intill dess hans förhållande med B bröts. Den nederländska domstolens beslut att avvisa hans talan under åberopande av att det inte fanns familjeband mellan honom och barnet stred därför enligt Europadomstolens mening mot artikel 8 i konventionen.

44.Valová, Slezák och Slezák mot Slovakien (dom 1.6.2004)
Fråga om rätten till egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet)
Klagandena hade med de slovakiska myndigheterna slutit en överenskommelse om restitution av vissa fastigheter. Överenskommelsen hade vederbörligen godkänts, och klagandena hade blivit ägare till fastigheterna. Emellertid konstaterade myndigheterna senare att det inte funnits lagliga förutsättningar för restitution, vilket medförde att restitutionsförfarandet återupptogs. Resultatet av det nya förfarandet blev att klagandena gick miste om fastigheterna.

Europadomstolen konstaterade att klagandena genom det nya förfarandet hade berövats sin egendom. När det sedan gällde frågan om åtgärden att beröva dem egendomen varit laglig fann Europadomstolen att en förutsättning för att restitutionsförfarandet skulle återupptas enligt slovakisk lag hade varit att klagandena inte hade förvärvat egendomen i god tro. Emellertid hade myndigheterna inte prövat om klagandena hade varit i god tro. Kravet på laglighet i artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen var därför inte uppfyllt, och Europadomstolens konklusion blev att klagandenas rätt enligt denna artikel hade kränkts.

45.Altun mot Turkiet (dom 1.6.2004)
Frågor om omänsklig eller förnedrande behandling (artikel 3 i konventionen, rätten till respekt för privatliv och hem (artikel 8 i konventionen), rätten till egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet) och rätten till ett effektivt rättsmedel (artikel 13 i konventionen)
Altun bodde i en by i sydöstra Turkiet. Säkerhetsstyrkor kom till byn och satte eld på ett antal hus, varibland ett som tillhörde Altun. Även hans boskap och annan egendom förintades.

Europadomstolen fann att Altuns rättigheter enligt artikel 3 i konventionen (omänsklig eller förnedrande behandling), artikel 8 i konventionen (rätten till respekt för privatliv och hem) och artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen (rätten till egendom) hade kränkts. Eftersom Altun inte haft något effektivt rättsmedel till sitt förfogande, hade även artikel 13 i konventionen kränkts.

46.de Jorio mot Italien (dom 3.6.2004)
Fråga om rätten till domstolsprövning (artikel 6:1 i konventionen)
Klaganden de Jorio kandiderade i det italienska parlamentsvalet 1996. Han gjorde gällande att en politisk motståndare, som var medlem av

senaten, hade gjort sig skyldig till ärekränkning genom att i en tidningsintervju insinuera att de Jorio hade uteslutits ur ett politiskt parti och att han misstänkts för att ha förbindelser med en hemlig frimurarorganisation. Han förde civilrättslig talan mot senatorn, men denna talan avvisades på grund av att senatorn åtnjöt parlamentarisk immunitet. Den brottmålsutredning som påbörjats mot senatorn lades ner av samma skäl.

Europadomstolen konstaterade att det på grund av den parlamentariska immuniteten inte hade varit möjligt för de Jorio att få domstol att ta ställning till senatorns handlande och tillerkänna honom skadestånd. Syftet med immuniteten var att garantera en fri debatt i parlamentet och att upprätthålla maktfördelningen mellan lagstiftande och dömande organ. Emellertid hade senatorns uttalanden gjorts i en tidningsintervju och inte som ett led i fullgörandet av hans uppgifter som parlamentsledamot. Med hänsyn härtill var inskränkningen i rätten till domstolsprövning oproportionerlig, och Europadomstolen konkluderade att artikel 6:1 i konventionen hade kränkts.

47.Bati m.fl. mot Turkiet (dom 3.6.2004)

Frågor om tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling (artikel 3 i konventionen)

Målet avsåg 15 personer som arresterats på grund av sitt medlemskap i en illegal politisk organisation. Europadomstolen fann att de i polishäkte hade utsatts för tortyr eller annan omänsklig eller förnedrande behandling.

48.Hilda Hafsteinsdóttir mot Island (dom 8.6.2004)

Fråga om rätten till personlig frihet (artikel 5:1 i konventionen)

Hilda Hafsteindóttir intogs vid sex olika tillfällen under perioden från januari 1988 till juni 1991 i polisarrest på grund av fylleri och störande uppträdande. Hon hävdade vid Europadomstolen att dessa frihetsberövanden stred mot artikel 5:1 i konventionen.

Europadomstolen konstaterade att frihetsberövandena kunde hänföras till artikel 5:1 e) i konventionen som medger att alkoholmissbrukare berövas friheten, en bestämmelse som enligt rättspraxis kan tillämpas inte bara på alkoholister i egentlig mening utan också på personer som uppträder störande på grund av berusning (jfr Litwa mot Polen, SvJT 2000 s. 558 f.).

I det aktuella fallet hade frihetsberövandena skett i enlighet med isländsk lag, men Europadomstolen framhöll att laglighetskravet i artikel 5:1 i konventionen också innefattar ett krav på lagens kvalitet. Förutsättningarna för frihetsberövanden och dessas varaktighet måste alltså vara på ett tydligt sätt angivna i lagen. Någon maximitid för frihetsberövanden av detta slag fanns emellertid inte i isländsk lag, och vid tiden för det första frihetsberövandet i början av 1988 hade det inte funnits regler som på ett tydligt sätt angett förutsättningarna för

att en alkoholpåverkad person skulle få berövas friheten. Europadomstolen fann därför att artikel 5:1 i konventionen inte hade respekterats.

49.Tamminen mot Finland (dom 15.6.2004)
Fråga om rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen)
Tamminen grundade ett bolag som efter några år försattes i likvidation och upplöstes. Han väckte talan mot bolaget i likvidation och yrkade att han som anställd skulle utfå lön och tillerkännas vissa andra anställningsförmåner. Bolaget bestred yrkandet under påstående att Tamminen inte hade varit anställd utan haft en ägarställning i bolaget.

Bolaget begärde att vissa personer, bland dem den tidigare styrelseledamoten och direktören A.P., skulle höras som vittnen. Helsingfors tingsrätt biföll denna begäran. A.P. uteblev emellertid från huvudförhandlingen. Han hade dessförinnan underrättat tingsrätten om att han på grund av utlandsresa inte skulle vara tillgänglig förrän ett par veckor senare. I detta läge återtog bolaget sin begäran om förhör med A.P. I stället begärde då Tamminen att A.P. skulle höras som vittne och att huvudförhandlingen skulle uppskjutas för att göra det möjligt för honom att inställa sig. Tingsrätten avslog denna begäran och hänvisade till att ett förhör med A.P. sannolikt inte skulle bidra till att klarlägga sakförhållandena. Därefter avgjorde tingsrätten målet med en för Tamminen oförmånlig utgång.

Tamminen överklagade tingsrättens avgörande till Helsingfors hovrätt och begärde muntlig förhandling och vittnesförhör med A.P. Hovrätten avslog hans begäran om muntlig förhandling. När det gällde hans begäran om vittnesförhör med A.P. framhöll hovrätten att Tamminen inte förrän vid huvudförhandlingen i tingsrätten hade begärt förhör med A.P. Eftersom han inte visat att han inte hade kunnat framställa denna begäran tidigare, avslog hovrätten hans begäran om ett sådant vittnesförhör.

Vid Europadomstolen hävdade Tamminen att domstolarnas vägran att höra A.P. stred mot hans rätt enligt artikel 6:1 i konventionen till en rättvis rättegång.

Europadomstolen konstaterade att tingsrätten inte hade avslagit Tamminens begäran om vittnesförhör med A.P. på grund av att denna begäran gjorts för sent. Vidare hade Tamminen i en inlaga före huvudförhandlingen i tingsrätten uppgett att han önskade ställa frågor till A.P. Det var därför inte oväntat att Tamminen, sedan bolaget återtagit sin begäran om förhör med A.P., förklarade att han i stället begärde förhör med denne. Enligt finsk lag kunde en begäran om vittnesförhör som framställdes först vid huvudförhandlingen bifallas om det förelåg nya omständigheter, och bolagets återtagande av sin begäran om förhör kunde anses som en sådan ny omständighet. Europadomstolen konkluderade att hovrättens vägran att höra A.P. på

en grund som inte åberopats av tingsrätten med hänsyn till omständigheterna fick anses oförenlig med kravet på en rättvis rättegång enligt artikel 6:1 i konventionen.

50.Stepinska mot Frankrike (dom 15.6.2004)
Fråga om rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen)
Ett beslut i vilket en exekutionsdomare hade fastställt storleken av det penningbelopp Emilia Stepinska var skyldig en annan person överklagades av Emilia Stepinska till Kassationsdomstolen. Efter en förhandling vid vilken Emilia Stepinska inte var närvarande avvisade Kassationsdomstolen överklagandet. Vid Europadomstolen klagade hon över att hennes rätt enligt artikel 6:1 i konventionen till en rättvis rättegång hade kränkts. Hon hänvisade till att hon inte hade underrättats om tiden för förhandlingen och därför inte fått tillfälle att bemöta vad generaladvokaten muntligt anförde vid denna förhandling.

Europadomstolen erinrade om sin tidigare rättspraxis enligt vilken en part i Kassationsdomstolen skall få kännedom om och tillfälle att bemöta generaladvokatens yttrande i målet (bl.a. Reinhardt och Slimane-Kaïd mot Frankrike, SvJT 1998 s. 375 f.) men fann att Emilia Stepinskas överklagande hade gällt ett beslut som enligt lag inte fick överklagas och att avvisande av överklagandet därför varit oundvikligt. Med hänsyn till detta och till att konventionen inte skyddar rättigheter som enbart är teoretiska och illusoriska, konkluderade Europadomstolen att artikel 6:1 i konventionen i detta fall inte blivit kränkt.

51.Luntre m.fl. mot Moldova (dom 15.6.2004)
52.Pasteli m.fl. mot Moldova (dom 15.6.2004)
53.Sirbu m.fl. mot Moldova (dom 15.6.2004)
Frågor om rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen) och rätten till egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet)
Dessa mål gällde statliga myndigheters underlåtenhet — på grund av brist på pengar — att fullgöra sina betalningsförpliktelser enligt lagakraftvunna domar. Europadomstolen konstaterade att en försening vid verkställighet av domar kan vara försvarlig i vissa fall men att förseningen inte får vara sådan att den i artikel 6:1 i konventionen skyddade rätten till en rättvis rättegång äventyras. I de aktuella fallen hade det förekommit dröjsmål som uppgick till lägst 20 månader och högst fem och ett halvt år, och betalningar hade gjorts först efter det att de enskilda borgenärerna hade väckt talan vid Europadomstolen och deras klagomål hade tillställts moldaviska regeringen. Europadomstolen fann att det till följd av dröjsmålen i detta fall varit fråga om brott såväl mot rätten till en rättvis rättegång i artikel 6:1 i konventionen som mot egendomsskyddet i artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen.

54.S.C. mot Förenade Konungariket (dom 15.6.2004)
Fråga om rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen)
S.C., som var 11 år gammal, försökte tillsammans med en 14-årig kamrat rycka en väska från en gammal dam, vilket ledde till att damen föll omkull och skadade en arm. Han åtalades vid en domstol för vuxna lagöverträdare och dömdes av denna domstol till två och ett halvt års frihetsberövande.

Vid Europadomstolen hävdade S.C. att han på grund av sin ålder och låga intelligens inte haft möjlighet att effektivt delta i rättegången och att hans rätt enligt artikel 6:1 i konventionen till en rättvis rättegång därför blivit kränkt.

Europadomstolen noterade att S.C., enligt vad sakkunniga konstaterat, hade mycket låg intelligens. Han hade vid rättegången inte förstått vad som var juryns uppgift och inte heller att han riskerade att dömas till en frihetsberövande påföljd. Efter rättegången hade han varit förvirrad och trott att han skulle få gå hem med sin fosterfar. Europadomstolen fann att S.C. inte hade kunnat effektivt delta i rättegången.

Europadomstolen framhöll vidare att barn, som på grund av sin ålder och intellektuella utveckling inte kan effektivt medverka i en vanlig rättegång, måste lagföras inför en domstol som har förståelse för dessa svårigheter och kan anpassa förfarandet därefter.

Europadomstolens konklusion, som antogs med 5 röster mot 2, blev att S.C. inte hade åtnjutit sin rätt enligt artikel 6:1 i konventionen till en rättvis rättegång.

55.G.W. mot Förenade Konungariket (dom 15.6.2004)
56.Le Petit mot Förenade Konungariket (dom 15.6.2004)
Fråga om oavhängig och opartisk domstol (artikel 6:1 i konventionen)
Klagandena i dessa två mål, som dömts av militärdomstolar inom marinen, gjorde gällande att dessa domstolar inte uppfyllde kraven på en oavhängig och opartisk domstol enligt artikel 6:1 i konventionen. Europadomstolen hänvisade till sitt avgörande i målet Grieves mot Förenade Konungariket (SvJT 2004 s. 79 f.) och fann att det av samma skäl som i detta fall förelåg brott mot artikel 6:1 i konventionen.

57.Thompson mot Förenade Konungariket (dom 15.6.2004)
Fråga om rätten att inställas inför domare (artikel 5:3 i konventionen), rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen) och rätten att försvara sig (artikel 6:3 c) i konventionen)
Thompson anklagades under militärtjänstgöring på Nordirland för brott och ställdes inför en militär chef (*commanding officer*), som beslutade att i avvaktan på lagföring beröva honom friheten och som sedan efter ett summariskt rättegångsförfarande dömde honom till ett arreststraff.

Europadomstolen fann, under hänvisning till sitt avgörande i målet Hood mot Förenade Konungariket (SvJT 1999 s. 585 f.), att den militäre chefen inte haft den oavhängighet som krävts för att han skulle kunna anses som en med domsmakt utrustad ämbetsman enligt artikel 5:3 i konventionen eller som en domstol enligt artikel 6:1 i konventionen. Thompson hade vid den summariska rättegången inte heller fått möjlighet att biträdas av en försvarare, varför även artikel 6:3 c) i konventionen hade kränkts.

58.Zdanoka mot Lettland (dom 17.6.2004)
Frågor om rätten att kandidera i val (artikel 3 i första tilläggsprotokollet) och föreningsfrihet (artikel 11 i konventionen)
Tatjana Zdanoka blev 1971 medlem av Lettlands kommunistparti. Hon valdes 1990 till ledamot av Lettiska Sovjetrepublikens Högsta Sovjet. Efter Lettlands självständighet förklarades kommunistpartiet olagligt. Partiet upplöstes 1991.

Tatjana Zdanoka deltog därefter i annan politisk verksamhet och invaldes 1997 i Rigas stadsfullmäktige. Hon försökte kandidera i 1998 års parlamentsval, men den centrala valkommissionen förklarade hennes kandidatur olaglig på grund av att hon hade aktivt deltagit i kommunistpartiets verksamhet efter den enligt lagen relevanta dagen, som var den 13 januari 1991.

I en dom, som fastställdes av Högsta domstolen 1999, konstaterade även regiondomstolen i Riga att Tatjana Zdanoka hade deltagit i kommunistpartiets verksamhet efter den relevanta dagen. På grund härav förlorade hon sin plats i Rigas stadsfullmäktige. Hon försökte kandidera i 2002 års parlamentsval, men den centrala valkommissionen strök hennes namn från kandidatlistan under hänvisning till Högsta domstolens dom.

Vid Europadomstolen gjorde Tatjana Zdanoka gällande att hennes rätt enligt artikel 3 i första tilläggsprotokollet till konventionen att kandidera i politiska val och hennes rätt enligt artikel 11 i konventionen till föreningsfrihet hade kränkts.

Europadomstolen fann att konventionsstaterna har stor frihet (*”margin of appreciation”*) att bestämma reglerna för rösträtt och valbarhet i politiska val. I Lettland var det behovet av att skydda statens oavhängighet, det demokratiska statsskicket och den nationella säkerheten som låg bakom inskränkningarna i valbarheten. Beslutet att förvägra en person rätten att kandidera i val kunde ha antingen det punitiva syftet att straffa en person för hans eller hennes illojala handlande i det förflutna eller det preventiva syftet att undanröja ett hot mot det demokratiska samhällssystemet eller den konstitutionella ordningen.

Europadomstolen konstaterade att en åtgärd med punitivt syfte, för att vara proportionerlig, normalt måste vara av begränsad varaktighet. I det aktuella fallet gällde emellertid beslutet att förklara Tatjana

Zdanoka icke valbar utan tidsbegränsning. När det sedan gällde den preventiva aspekten konstaterade Europadomstolen att kommunistpartiet inte hade förklarats olagligt förrän i augusti 1991 och att Tatjana Zdanokas verksamhet i partiet hänförde sig till tiden dessförinnan. Hon hade alltså inte verkat i en illegal organisation och hon hade inte kunnat förutse att hennes arbete i partiet skulle få konsekvenser för hennes valbarhet. Det hade enligt Europadomstolens mening varit rimligt under de första åren efter Lettlands självständighet att tillämpa restriktioner av detta slag, men reglernas proportionalitet kunde med tiden ifrågasättas.

Europadomstolen fann vidare att reglerna för valbarhet i Lettland inte tillät domstolarna att pröva om en person faktiskt utgjorde ett hot mot den demokratiska ordningen och att proportionaliteten av att en viss person vägrades kandidera i val därför inte kunde prövas av domstolarna. Tatjana Zdanoka hade aldrig dömts för brott i samband med sin verksamhet inom kommunistpartiet. Hon hade visserligen haft en hög befattning inom partiet, men det hade inte visats att hon personligen hade utfört handlingar riktade mot Lettlands självständighet eller syftande till att återinföra ett totalitärt system.

Sammantaget ansåg Europadomstolen att Tatjana Zdanokas tidigare handlande inte varit tillräckligt graverande för att motivera att hon alltjämt skulle vara förhindrad att kandidera i politiska val.

Europadomstolen konstaterade vidare att Tatjana Zdanoka hade anklagats för att i fråga om den rysktalande minoriteten i Lettland företräda ståndpunkter som inte överensstämde med landets officiella politik och som ogillades av en stor del av befolkningen. Emellertid fanns det inget som tydde på att hennes åsikter i dessa frågor var odemokratiska eller oförenliga med konventionens principer. Det hade därför inte visats att hon handlat på ett sätt som skadat staten, den nationella säkerheten eller det demokratiska samhällssystemet.

Enligt Europadomstolens mening var det under sådana omständigheter oproportionerligt att utan tidsbegränsning förvägra Tatjana Zdanoka rätten att ställa upp som kandidat i val till det lettiska parlamentet. Konklusionen blev alltså att artikel 3 i första tilläggsprotokollet hade kränkts.

Eftersom de restriktioner som gällt för Tatjana Zdanoka grundats på hennes tidigare medlemskap i kommunistpartiet, fann Europadomstolen att även föreningsfriheten var berörd. Restriktionerna hade grundats på det legitima behovet av att skydda den nationella säkerheten. Emellertid hade kommunistpartiet inte varit illegalt under den tid då Tatjana Zdanoka verkat inom partiet, och det fanns inga uppgifter om att hon hade handlat på ett sätt som skadat det självständiga Lettland eller dess demokratiska ordning. Att hennes medlemskap i partiet mer än tio år senare hindrade henne att kandidera till parlamentet eller till lokala politiska församlingar var oproportionerligt och kunde inte anses nödvändigt i ett demokratiskt

samhälle. Europadomstolen konkluderade alltså att föreningsfriheten i artikel 11 i konventionen hade kränkts.

59.Broniowski mot Polen (dom 22.6.2004)
Fråga om rätten till egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet)
Målet gällde Broniowskis rätt till ersättning för byggnad och mark i Lwów (numera Lviv i Ukraina), som hade tillhört hans mormor före andra världskriget, då Lwów var en stad i Polen. Hennes rätt till ersättning hade övergått till Broniowskis mor och vid hennes död till Broniowski.

Bakgrunden var att Broniowskis mormor, jämte många andra som var bosatta i östra Polen, hade tvingats lämna sina bosättningsorter och sin egendom i samband med att Polens östgräns efter andra världskriget flyttades till floden Bug och de områden som låg öster om denna flod överfördes till Belarus, Litauen och Ukraina. Polen hade åtagit sig att kompensera dem som hade ”repatrierats” från områdena öster om Bug och tvingats att överge sin egendom.

Alltsedan 1946 fanns möjlighet till ersättning från polska staten i form av statlig mark som de ”repatrierade” fick köpa för evärdligt bruk mot avräkning från köpesumman av värdet av deras förlorade egendom öster om Bug. Enligt en lag 1990 fick emellertid jordbruksmark och mark som tillhörde militären inte längre lämnas som ersättning till de ”repatrierade” med påföljd att tillgänglig mark inte räckte till för att kompensera samtliga personer som var berättigade till ersättning. Enligt uppgift i målet återstod oreglerade krav från nästan 80000 personer.

De lagbestämmelser som förbjöd att jordbruksmark och militär mark användes som ersättning förklarades 2002 av Författningsdomstolen vara författningsstridiga, men myndigheterna har ändå inte använt sådan mark som ersättning för förlorad mark i öster, eftersom de menat att sådan användning förutsatte ytterligare lagstiftning.

Broniowski erhöll av staten ett mindre markområde, som inte motsvarade mer än omkring 2 % av den förlorade markens värde. I december 2003 utfärdades en ny lag, enligt vilken staten skulle anses ha fullgjort sina skyldigheter gentemot dem som hade fått någon mark i ersättning. De som inte alls fått någon ersättningsmark skulle enligt samma lag ha rätt att få 15 % av sina ursprungliga krav tillgodosedda.

Vid Europadomstolen klagade Broniowski över brott mot egendomsskyddet i artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen.

Europadomstolen uttalade förståelse för de svårigheter som Polen ställts inför när det gällde att kompensera ett mycket stort antal personer för mark som de förlorat i de tidigare polska områdena. Även om staten i en sådan situation måste ges en betydande rörelsefrihet, fick den inte hantera situationen på ett sätt som stred mot principerna i konventionen.

Redan det förhållandet att Broniowski under många år genom uppskov och obstruktion hållits i ovisshet om hur hans ersättningsanspråk skulle regleras var enligt Europadomstolens mening oförenligt med egendomsskyddet. Han hade ett krav som han under lång tid inte kunnat få tillgodosett och som slutligen utplånats genom lagen från december 2003. Denna lag medförde dessutom en olikhet i behandlingen av fordringsägarna såtillvida som de som inte fått ersättning tidigare tillerkändes 15 % av sina fordringar, medan de som i likhet med Broniowski hade fått en obetydlig ersättning inte fick någon ytterligare ersättning. Det fanns enligt Europadomstolens mening inget godtagbart skäl till att Broniowski inte skulle få ersättning åtminstone på samma nivå som de fordringsägare som fått 15 % av sina krav tillgodosedda.

Europadomstolen konkluderade att Broniowski fått bära en oproportionerlig börda som inte kunde anses motiverad av det allmänna intresset och att artikel 1 i första tilläggsprotokollet därigenom blivit kränkt.

Europadomstolen pekade på risken för att domstolen skulle bli överhopad av liknande klagomål från de tusentals personer som hade motsvarande krav mot polska staten och anmodade Polen att vidta rättsliga eller administrativa åtgärder för att se till att de som befann sig i samma situation som Broniowski fick sina intressen tillgodosedda på ett acceptabelt sätt.

60.Pabla Ky mot Finland (dom 22.6.2004)

Fråga om oavhängig och opartisk domstol (artikel 6:1 i konventionen)

Klagandebolaget, som ägde en restaurang i Helsingfors, var invecklat i en hyrestvist med restauranglokalens ägare. Hovrätten var vid behandlingen av detta mål sammansatt av tre yrkesdomare och två intresseledamöter representerande fastighetsägarnas och hyresgästernas intressen. En av intresseledamöterna, M.P., var också ledamot av riksdagen. Klagandebolaget ansåg att hovrätten på grund av M.P:s deltagande i avgörandet, inte hade varit en oavhängig och opartisk domstol enligt artikel 6:1 i konventionen.

Europadomstolen konstaterade att det inte fanns något som tydde på att M.P. faktiskt brustit i opartiskhet vid hovrättens avgörande av målet. Europadomstolen förklarade vidare att det i och för sig inte fanns något att invända mot att experter ingick som lekmannaledamöter i en domstol. M.P. hade under lång tid tjänstgjort som lekmannadomare i hyresmål och hade förvärvat stor erfarenhet av detta rättsområde. Det fanns inte heller något som visade att M.P:s tillhörighet till ett politiskt parti hade haft betydelse för bedömningen av den aktuella tvisten eller att M.P. hade medverkat vid tillkomsten av lagstiftning som var tillämplig i målet. M.P. hade inte i någon lagstiftande, verkställande eller rådgivande befattning haft att göra med de rättsfrågor som hovrätten hade att ta ställning till. Det förhållandet att

han var ledamot av riksdagen var inte tillräckligt för att skapa tvivel om hans oavhängighet eller opartiskhet.

Slutsatsen blev att de farhågor som klagandebolaget kunde ha hyst om hovrättens oavhängighet och opartiskhet inte var objektivt välgrundade. Europadomstolen fann alltså att artikel 6:1 i konventionen inte hade kränkts.

61.Pini och Bertani samt Manera och Atripaldi mot Rumänien (dom 22.6.2004)

Frågor om rätten till respekt för familjeliv (artikel 8 i konventionen), rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen) och rätten att lämna sitt land (artikel 2:2 i protokoll nr 4)

Klagande i målet var dels Carlo Pini och Annalisa Bertani, dels Salvatore Manera och Rosalba Atripaldi. Vartdera paret hade fått tillstånd att adoptera en rumänsk flicka. Båda flickorna var födda 1991. De befann sig på ett barnhem, CEPSB, som motsatte sig adoptionen och vägrade att lämna ut flickorna till adoptivföräldrarna. Försök att verkställa adoptionsbesluten misslyckades.

CEPSB försökte utan framgång få rumänsk domstol att upphäva adoptionsbesluten. Även de båda flickorna vände sig till domstol i samma syfte. Den ena flickans begäran avslogs av domstolen på grund av att det inte var i hennes intresse att upphäva adoptionsbeslutet. Den andra flickans begäran bifölls däremot av domstolen, som konstaterade att hon fick bra skolutbildning i Rumänien samt att hon levde under goda förhållanden vid CEPSB och inte hade några känslomässiga band med adoptivföräldrarna.

Vid Europadomstolen gjorde klagandena gällande att artikel 8 i konventionen hade kränkts genom att de på grund av att de rumänska myndigheterna inte verkställt adoptionsbesluten hade förlorat all kontakt med sina adoptivdöttrar. De ansåg vidare att myndigheternas vägran att låta adoptivbarnen lämna Rumänien stred mot artikel 2:2 i protokoll nr 4 till konventionen. Europadomstolen fann sig också böra pröva om artikel 6:1 i konventionen blivit kränkt genom att adoptionsbesluten inte verkställts.

Europadomstolen konstaterade till en början att artikel 8 i konventionen är tillämplig på förhållandet mellan adoptivföräldrar och adoptivbarn under förutsättning att det rör sig om en laglig och genuin adoption.

Europadomstolen fann det vidare framgå av utredningen att de två flickorna ville stanna i sin nuvarande omgivning och inte flytta till en ny miljö utomlands. Det låg i deras intresse att inte bli påtvingade känslomässiga band med personer som de upplevde som främlingar. Klagandenas intresse var däremot att bilda en familj och skapa en familjerelation till adoptivdöttrarna. Europadomstolen konstaterade att detta var ett legitimt önskemål men att barnens intressen i ett fall som detta måste tillmätas större vikt.

Europadomstolen ansåg att adoptionsförfarandet hade genomförts på ett otillfredsställande sätt och pekade särskilt på avsaknaden av verklig kontakt mellan klagandena och barnen före adoptionen. Inte heller hade barnen fått psykologiskt stöd, varigenom de kunde ha förberetts på att de skulle lämna det barnhem där de vistats under många år. På så sätt hade en konflikt mellan barnens och klagandenas intressen kanske kunnat undvikas.

I det läge som efter hand uppkommit kunde de rumänska myndigheterna inte anses ha haft en skyldighet att se till att flickorna reste till Italien mot sin vilja. Barnens egen vilja måste beaktas när de nått tillräcklig mognad, och de hade alltsedan de fyllt 10 år motsatt sig adoption. Deras inställning gjorde det osannolikt att de skulle kunna harmoniskt integreras i adoptivfamiljerna. Europadomstolen konkluderade att artikel 8 i konventionen inte hade kränkts.

När det sedan gällde artikel 6:1 i konventionen fann Europadomstolen att CEPSB hade vidtagit drastiska åtgärder för att hindra att de lagakraftvunna adoptionsbesluten verkställdes och att myndigheterna inte ingripit mot dem som sökt hindra verkställighet. Genom att det gått mer än tre år utan att myndigheterna vidtagit effektiva åtgärder för att motverka CEPSB:s obstruktion hade situationen förändrats så mycket att det nu föreföll osannolikt att flickorna, som bestämt motsatte sig att bli adopterade och att bo i Italien, någonsin skulle kunna få en harmonisk relation till adoptivföräldrarna. Till följd av myndigheternas passivitet vid verkställighet av adoptionsbesluten hade klagandenas rätt enligt artikel 6:1 i konventionen till domstolsprövning kränkts.

Däremot fann Europadomstolen att artikel 2:2 i protokoll 4 till konventionen inte hade kränkts, eftersom flickorna hade full frihet både att resa inom Rumänien och att lämna Rumänien.

62.Tám mot Slovakien (dom 22.6.2004)

Frågor om rätten till personlig frihet (artikel 5:1 i konventionen) och rätten till domstolsprövning av ett frihetsberövandes laglighet (artikel 5:4 i konventionen)

Tám, som ansågs lida av schizofreni, intogs mot sin vilja på ett psykiatriskt sjukhus. Han klagade över att tvångsintagningen varit olaglig och att han inte haft rätt till domstolsprövning av dess laglighet.

Europadomstolen fann att de regler om tvångsintagning på psykiatrisk anstalt som gällde enligt slovakisk rätt inte hade respekterats och att Tám inte fått del av beslutet om tvångsintagning i sådan tid att han kunnat begära omprövning av beslutet vid domstol. Följaktligen hade artikel 5:1 och artikel 5:4 i konventionen kränkts.

63.Aziz mot Cypern (dom 22.6.2004)
Frågor om rösträtt (artikel 3 i första tilläggsprotokollet) och diskriminering (artikel 14 i konventionen)
Aziz var turkcypriot, bosatt i Nicosia. Han begärde hos det cypriotiska inrikesministeriet att bli registrerad som röstberättigad i 2001 års parlamentsval. Hans begäran avslogs under hänvisning till att Cyperns konstitution inte tillåter att medlemmar av den turkcypriotiska folkgruppen registreras i den grekcypriotiska röstlängden. Hans överklagande avslogs av Högsta domstolen.

Europadomstolen konstaterade att det tidigare funnits separata röstlängder för den grekcypriotiska och den turkcypriotiska folkgruppen men att situationen ändrats när det inte längre fanns någon turkcypriotisk representation i parlamentet. Europadomstolen framhöll att rösträttsreglerna enligt artikel 3 i första tilläggsprotokollet till konventionen inte får vara sådana att vissa grupper utesluts från deltagande i ett lands politiska liv. Aziz, som var cypriotisk medborgare och som bodde och alltid hade bott i den regeringskontrollerade delen av Cypern, var utesluten från rösträtt enbart på grund av att han var turkcypriot. Europadomstolen fann att detta var oförenligt med artikel 3 i första tilläggsprotokollet till konventionen och att det också utgjorde diskriminering i strid med artikel 14 i konventionen.

64.Caroline von Hannover mot Tyskland (dom 24.6.2004)
Fråga om rätten till respekt för privatliv (artikel 8 i konventionen)
Prinsessan Caroline är dotter till prins Rainier III av Monaco. Hon förde talan vid tyska domstolar för att hindra fortsatt publicering av fotografier som hon ansåg hänförliga till hennes privatliv. Den tyska författningsdomstolen biföll i december 1999 hennes begäran om förbud mot publicering av fotografier av henne tillsammans med hennes barn under hänvisning till att barn har en starkare rätt än vuxna till skydd för sin privata sfär. Däremot fann Författningsdomstolen att prinsessan Caroline själv, i egenskap av ”offentlig person”, var tvungen att tåla publicering av fotografier av henne även om dessa visade henne i vardagliga situationer och inte i officiella sammanhang. Hon gjorde vid Europadomstolen gällande att detta kränkte hennes rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för sitt privatliv.

Europadomstolen fann att det vid tillämpning av artikel 8 i konventionen måste göras en avvägning mellan allmänna och privata intressen. Publicering av fotografier var enligt Europadomstolens mening en särskilt känslig fråga, eftersom det gällde spridning av bilder som ibland kunde ge information om en persons privata eller till och med intima angelägenheter. Ett viktigt kriterium var om spridningen kunde bidra till en debatt om allmänna frågor. Så var inte fallet med de fotografier som var aktuella i detta mål, eftersom dessa uteslutande gällde detaljer om prinsessan Carolines privatliv. Det fanns inget legitimt allmänt intresse av information om hennes vistelseort och om

hur hon uppträdde privat, och även om det fanns ett visst allmänt intresse vid sidan av sensationspressens rent kommersiella intresse av att kunna publicera fotografier av detta slag, borde dessa intressen få vika för hennes rätt till skydd för privatlivet.

På grund av dessa överväganden fann Europadomstolen att de tyska domstolarna inte hade gjort en rimlig avvägning av de motstående intressena. Europadomstolen konkluderade att prinsessan Carolines rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för privatlivet hade kränkts.

65.Vergos mot Grekland (dom 24.6.2004)

Fråga om religionsfrihet (artikel 9 i konventionen)

Vergos, som tillhörde ett religionssamfund med namnet ”De sanna ortodoxa kristna”, ansökte om tillstånd att på sin mark bygga ett bönehus för religionssamfundet i fråga. Detta förvägrades honom under hänvisning till att byggnader avsedda för allmänt bruk enligt gällande byggnadsplan inte fick uppföras annat än på platser avsedda för sådant ändamål. Det ansågs inte finnas skäl att ändra byggnadsplanen för att tillgodose önskemålet att uppföra ett bönehus, eftersom Vergos på orten var den ende medlemmen av detta religionssamfund.

Vid Europadomstolen klagade Vergos över att hans religionsfrihet, som skyddades av artikel 9 i konventionen, hade kränkts genom beslutet att vägra honom tillstånd att uppföra ett bönehus.

Europadomstolen konstaterade att Vergos önskade få till stånd en avvikelse från gällande byggnadsplan på den ort där han bodde. Den avvägning som gjorts mellan allmänna intressen och Vergos intresse av att utöva sin religion var emellertid enligt Europadomstolens mening helt rimlig. Det var tydligt att det allmänna intresset av att reglera bebyggelsen inte behövde vika för en enskild persons önskemål att uppföra ett bönehus, i synnerhet som religionssamfundet i detta fall hade tillgång till ett bönehus i en närbelägen stad. Europadomstolen fann därför att det inte stred mot Vergos rätt enligt artikel 9 i konventionen att vägra honom det begärda tillståndet.

66.Frommelt mot Liechtenstein (dom 24.6.2004)

Fråga om rätten till domstolsprövning av ett frihetsberövandes laglighet (artikel 5:4 i konventionen)

Frommelt var häktad som misstänkt för brott. Han klagade vid Europadomstolen över att han inte åtnjutit sin rätt enligt artikel 5:4 i konventionen att få lagligheten av frihetsberövandet överprövad av domstol.

Frommelt hade vid flera tillfällen överklagat häktningen. Vid ett av dessa tillfällen hade hans offentlige försvarare utsetts först dagen före förhandlingen inför appellationsdomstolen, vilket medfört att försvararen haft kort tid att förbereda sig inför förhandlingen och inte haft tillfälle att studera akten i målet. Europadomstolen konstaterade

emellertid att försvararen av appellationsdomstolen upplysts om sin rätt att begära uppskov med förhandlingen men valt att inte begära sådant uppskov. Eftersom försvararen — och därmed Frommelt själv — fick anses därigenom ha avstått från rätten till ytterligare förberedelse inför förhandlingen, konkluderade Europadomstolen att artikel 5:4 i konventionen inte hade kränkts vid detta tillfälle.

Vid en annan tidpunkt hade appellationsdomstolen haft att besluta om förlängning av maximum för häktningstiden från sex månader till ett år. Någon förhandling hade inte hållits om denna fråga. Europadomstolen konstaterade att det hade rört sig om att tillåta en betydande förlängning av häktningstiden och att appellationsdomstolen därvid ställts inför frågor om utredningens komplexitet och den fortsatta förekomsten av flyktfara och recidivfara. Dessutom hade Frommelt inte beretts tillfälle att yttra sig över undersökningsdomarens och åklagarens yrkanden om förlängning av maximitiden för häktningen. Förfarandet hade alltså inte varit fullt kontradiktoriskt och principen om parternas likställdhet hade inte respekterats. Europadomstolen konkluderade att artikel 5:4 i konventionen blivit kränkt genom förfarandet i samband med denna förlängning av den tillåtna häktningstiden.

67.Leyla Sahin mot Turkiet (dom 29.6.2004)

Fråga om religionsfrihet (artikel 9 i konventionen)

Leyla Sahin studerade medicin vid universitetet i Istanbul. Hon var muslim och ansåg det vara en religiös plikt att bära huvudduk. Detta var emellertid förbjudet enligt ett cirkulär som utfärdats av universitetsledningen. Eftersom hon trots förbudet bar huvudduk, avstängdes hon från föreläsningar och tentamina. Hon tilldelades också en varning för att hon brutit mot universitetets regler och suspenderades temporärt från universitetet för att hon deltagit i en sammankomst som hållits i syfte att protestera mot dessa regler. De disciplinära bestraffningarna upphävdes genom amnesti.

Vid Europadomstolen klagade Leyla Sahin över att hennes i artikel 9 i konventionen skyddade religionsfrihet hade kränkts.

Europadomstolen fann att universitetets förbud mot bärande av huvudduk hade stöd i turkisk lag och att det hade legitima syften, nämligen att skydda andras rättigheter och allmän ordning

När det gällde frågan om förbudet mot huvudduk kunde anses vara en nödvändig åtgärd i ett demokratiskt samhälle konstaterade Europadomstolen att förbudet hade sin grund i två principer, nämligen sekularism och jämställdhet. Sekularismen var i Turkiet ett värn för det demokratiska samhället. Kvinnors och mäns jämställdhet var också en viktig princip, skyddad av den turkiska författningen.

Europadomstolen noterade att bärande av huvudduk på senare år hade blivit en handling av politisk innebörd i Turkiet, där det fanns extrema politiska rörelser som ville skapa en stat grundad på religiösa

dogmer. Universiteten var en miljö där studenterna undervisades om pluralism, respekt för andras rättigheter och jämställdhet mellan män och kvinnor, och det var inte onaturligt att i ett sådant sammanhang förbjuda bärande av religiösa symboler. Europadomstolen konkluderade att de regler som universitetet i Istanbul utfärdat om bärande av huvudduk och det sätt på vilket dessa regler tillämpades var proportionerliga i förhållande till sitt legitima syfte och att de kunde anses nödvändiga i ett demokratiskt samhälle. Slutsatsen blev därför att artikel 9 i konventionen inte hade kränkts.

68.Dogan m.fl. mot Turkiet (dom 29.6.2004)
Frågor om rätten till egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet), rätten till respekt för familjeliv och hem (artikel 8 i konventionen) och rätten till ett effektivt rättsmedel (artikel 13 i konventionen)
Klagande var 15 personer från sydöstra Turkiet som av turkiska säkerhetsstyrkor tvingats lämna sin by på grund av PKK:s verksamhet i området och som inte tillåtits återvända till byn under en tid av nästan tio år. Europadomstolen fann att de som en följd härav hade för lång tid berövats sina hem och den jord av vilken de levde och att de inte haft något effektivt rättsmedel till sitt förfogande. Europadomstolens konklusion blev att klagandenas rätt till respekt för sin egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen), deras rätt till respekt för familjeliv och hem (artikel 8 i konventionen) och deras rätt till ett effektivt rättsmedel (artikel 13 i konventionen) hade kränkts.

Det har upplysts att omkring 1500 liknande mål från sydöstra Turkiet är anhängiga vid Europadomstolen.

69.Volesky mot Tjeckiska republiken (dom 29.6.2004)
Frågor om rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen) och rätten till respekt för familjeliv (artikel 8 i konventionen)
Volesky var gift med J.V. och hade med henne en son, född 1991. J.V. lämnade hemmet 1994, varefter hon begärde skilsmässa och vårdnaden om sonen. I juli 1995 beslöt kommundomstolen i Brno att interimistiskt tillerkänna henne vårdnaden och att ge Volesky rätt att träffa sonen vartannat veckoslut. I december 1999 upphävdes beslutet om umgängesrätt av regiondomstolen i Brno under hänvisning till de praktiska svårigheter som utövandet av umgängesrätten visat sig medföra. Sedan denna dom delvis undanröjts av Högsta domstolen, beslöt regiondomstolen i november 2002 att Volesky skulle få träffa sonen varannan vecka på ett socialkontor i närvaro av en barnpsykolog. Flera försök att verkställa denna dom misslyckades på grund av att J.V. och sonen inte var tillgängliga eller på grund av att J.V. vägrade att låta sonen träffa Volesky eller sonen själv vägrade att träffa sin far.

Mellan februari och maj 2003 träffade Volesky sin son vid några tillfällen i närvaro av en psykolog, men i en rapport uttalade denne att det inte var i sonens intresse att fortsätta dessa möten. I en annan

rapport uppgav en socialtjänsteman att Volesky inte hade lyckats få kontakt med sonen och att Volesky hade uppträtt på ett olämpligt sätt. Därefter begärde J.V. att all umgängesrätt skulle upphöra, medan Volesky begärde verkställighet av den dom som berättigade honom att träffa sonen varannan vecka.

Europadomstolen, som fann att artikel 6:1 i konventionen hade kränkts till följd av att processerna om vårdnad och umgänge hade pågått i åtta år och fem månader, ansåg däremot att de tjeckiska myndigheterna inte kunde klandras för att de avstått från tvångsåtgärder för att få till stånd kontakt mellan Volensky och hans son. Även i övrigt hade myndigheterna vidtagit de åtgärder som skäligen kunde förväntas av dem under rådande omständigheter. Europadomstolens konklusion blev att Volenskys rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för familjelivet inte hade kränkts.

70.Piven mot Ukraina (dom 29.6.2004)
71.Zhovner mot Ukraina (dom 29.6.2004)
72.Voytenko mot Ukraina (dom 29.6.2004)
Frågor om rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen), rätten till egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet) och rätten till ett effektivt rättsmedel (artikel 13 i konventionen)

a) Piven och Zhovner, som arbetat för en statlig teknisk skola, väckte talan vid ukrainsk domstol med yrkande att de skulle tillerkännas lön och vissa andra anställningsförmåner. Domstolen biföll deras talan genom domar i april 1998 och mars 1999 samt förpliktade skolan att betala dem vissa penningbelopp. De sökte verkställighet av domarna men utan framgång. Den domstol som var ansvarig för verkställigheten åberopade att betalning enligt domarna skulle medföra utgifter som inte var förutsedda i den statliga budgeten och att det inte fanns några regler för hur ministerierna skulle förfara när det saknades anslag i budgeten.

Vid Europadomstolen klagade Piven och Zhovner över att skolan inte fullgjort sin betalningsförpliktelse och att deras försök att få domarna verkställda hade varit fruktlösa.

Europadomstolen fann att ukrainska regeringen inte hade visat att fullgörelse av betalningsförpliktelserna i detta fall skulle ha lett till allvarliga samhälleliga problem. Inte heller hade regeringen visat att det fanns några regler för betalning av domfästa skulder som inte var förutsedda i budgeten, trots att den ukrainska domstolen pekat på behovet av sådana regler. Som en följd härav hade de domar som gav Piven och Zhovner rätt till vissa penningbelopp berövats sin betydelse som verkställbara avgöranden, vilket stred mot artikel 6:1 i konventionen.

Europadomstolen fann vidare att Pivens och Zhovners fordringar var att betrakta som egendom enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen och att statens ekonomiska svårigheter inte utgjorde en grund för att vänta med betalning av statens skulder till Pi-

ven och Zhovner, såvida det inte samtidigt vidtogs effektiva åtgärder för att lösa de budgetproblem som kunde föreligga. Eftersom Piven och Zhovner hade fått bära en oproportionerlig börda genom de uteblivna betalningarna, fann Europadomstolen att deras egendomsskydd enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen hade kränkts.

b) Voytenko hade en domfäst fordran på ett mindre belopp mot staten. Eftersom staten inte betalade sin skuld, tvingades han tillgripa verkställighetsåtgärder. Verkställighetsförfarandet pågick i fyra år.

Europadomstolen fann att staten genom att under flera år underlåta att betala sin på domstols dom grundade skuld till Voytenko hade brutit mot artikel 6:1 i konventionen och artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen. Eftersom det inte heller funnits möjligheter att framtvinga betalning, ansåg Europadomstolen att även Voytenkos rätt enligt artikel 13 i konventionen till ett effektivt rättsmedel hade kränkts.

73.Chauvy m.fl. mot Frankrike (dom 29.6.2004)

Fråga om yttrandefrihet (artikel 10 i konventionen)

Klagande i målet var journalisten och författaren Gérard Chauvy, förlaget Albin Michel och förlagets direktör Francis Esmenard. Bakgrunden var att förlaget hade gett ut en bok av Chauvy, i vilken denne behandlat omständigheterna kring arresteringarna under andra världskriget av ledande personer inom den franska motståndsrörelsen, bl.a. dennas ledare Jean Moulin. Enligt rykten hade arresteringarna kunnat genomföras på grund av att någon person inom motståndsrörelsen gett information till tyskarna, och det hade förekommit olika spekulationer om vem denne förrädare var. I boken återgav Chauvy anklagelser som den tyske Gestapochefen Klaus Barbie riktat mot en medlem av motståndsrörelsen, Raymond Aubrac, och Chauvy gjorde i anslutning härtill uttalanden som skapade tvivel om vilken roll Aubrac och hans hustru hade spelat i detta sammanhang.

Aubrac och hans hustru väckte talan mot Chauvy, förlaget och Esmenard för ärekränkning. Den franska domstolen fann dem skyldiga och dömde Chauvy och Esmenard till böter och till att, jämte förlaget, betala skadestånd till makarna Aubrac.

Vid Europadomstolen klagade Chauvy, förlaget och Esmenard över att deras av artikel 10 i konventionen skyddade yttrandefrihet blivit kränkt genom den fällande domen.

Europadomstolen konstaterade att det var fråga om ett ingrepp i yttrandefriheten, att ingreppet hade stöd i lag och att det skett i det legitima syftet att skydda andras rykte och rättigheter. Europadomstolen fann vidare att sökandet efter den historiska sanningen var en del av yttrandefriheten. Det kunde inte vara Europadomstolens uppgift att ta ställning till den bland historiker omdebatterade frågan om

bakgrunden till arresteringarna av Jean Moulin och andra medlemmar av motståndsrörelsen. För Europadomstolen gällde det att göra en avvägning av det allmänna intresset av få reda på omständigheterna kring dessa arresteringar och makarna Aubracs intresse av skydd för sitt goda rykte. Europadomstolen fann att de franska domstolarna hade gjort en omsorgsfull och detaljerad granskning av bokens innehåll, de faktiska omständigheterna och parternas argument som grund för den fällande domen. Enligt Europadomstolens mening hade de haft goda skäl för sin slutsats att bokens innehåll inte stödde sig på grundläggande principer för historisk forskning och att boken innehöll mycket allvarliga insinuationer mot makarna Aubrac. Slutligen fann Europadomstolen att de påföljder som utdömts inte hade varit oproportionerligt stränga. Europadomstolen konkluderade att artikel 10 i konventionen inte hade kränkts.